

Jokainen sää on mahdollisuus

Päiväkodin kasvattajat metsäpedagogiikkaa kehittämässä

Ulla Rutanen

OPINNÄYTETYÖ

Marraskuu 2024

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosiaalialan erityisasiantuntijan tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosiaalialan erityisasiantuntijan tutkinto-ohjelma

RUTANEN, ULLA:

Jokainen sää on mahdollisuus

Päiväkodin kasvattajat metsäpedagogiikkaa kehittämässä

Opinnäytetyö 77 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Marraskuu 2024

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Sasin päiväkodin metsäpedagogiikkaa. Tavoitteena oli yhtenäistää ja selkiyttää päiväkodin kasvattajien metsäpedagogisia toimintatapoja sekä lisätä lapsiryhmien metsäpedagogista toimintaa. Työn konkreettisena tavoitteena oli luoda Sasin päiväkodin metsäretkikulttuuriin uusia käytäntöjä tai toimintaperiaatteita. Opinnäytetyö toteutettiin toimintatutkimuksellisenä kehittämistyönä.

Opinnäytetyön aineisto koostui kasvattajien ryhmätyöskentelyn kirjallisesta materiaalista ja aineistonkeruu tapahtui työpajatyöskentelyssä keväällä 2024. Kehittämistyöskentelyyn osallistui päiväkodin koko työyhteisö, yhteensä 32 kasvattajaa. Työpajatyöskentely perustui kasvattajien yhteiseen dialogiin ja siinä hyödynnettiin osallistavia menetelmiä. Opinnäytetyössä sovellettiin oppivan yhteisön ja prosessin omaisen kehittämisen piirteitä. Aineiston käsittely tapahtui aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että kasvattajat pitivät Sasin päiväkodin metsäpedagogiikkaa vahvana. Kasvattajat kokivat metsän olevan monipuolinen oppimisympäristö lapsille ja korostivat lapsituntemuksen tärkeyttä metsäretkeilyn turvallisuuden kannalta. Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämisen keskeiseksi tekijäksi nostettiin toimiva yhteistyö. Kasvattajien metsäpedagogisten näkemysten pohjalta koottiin päiväkotiin metsäpedagoginen työskentelymalli. Lisäksi aloitettiin metsäkummitoiminta uutena lapsiryhmien metsäretkeilyä tukevana toimintamuotona.

Opinnäytetyön tulokset viittaavat siihen, että varhaiskasvatuksen metsäpedagogista toimintakulttuuria voidaan vahvistaa luomalla päiväkoteihin rakenteita, jotka tukevat kasvattajien metsäretkeilyä. Lisäksi systemaattisella koulutuksella ja kasvattajien välisellä vertaisoppimisella voidaan lisätä kasvattajien tietoisuutta metsäpedagogiikasta ja sen mahdollisuuksista. Tämä opinnäytetyö voi kannustaa kasvattajia hyödyntämään metsäpedagogiikkaa päivittäisessä työssään.

Asiasanat: metsäpedagogiikka, varhaiskasvatus, ympäristökasvatus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

RUTANEN, ULLA:
Every Weather is an Opportunity
A Kindergarten Project of Outdoor Learning

Bachelor's thesis 77 pages, appendices 4 pages
November 2024

The purpose of the study was to examine how early childhood educators experience outdoor education in a kindergarten setting. The aim was to harmonise and clarify the unit's outdoor learning practices.

The study used action research as an approach, and it was conducted as a workshop project in Sasi kindergarten. The workshop activities were based on a joint dialogue between educators and used participatory methods. The data collection took place during spring 2024 and consisted of groupwork material written by educators. The data were analysed through a qualitative content analysis.

The findings led to the creation of an outdoor education guide for educators' use. The results revealed that the knowledge of children is important for safe implementing of outdoor education. They also highlighted that effective cooperation is the key to the development of outdoor education. The results support the notion that the outdoor learning culture in daycare centres can be enhanced by establishing structures that support educators. Additionally, systematic training and peer learning for educators are essential to support outdoor learning in early childhood education.

Key words: outdoor learning, outdoor education, early childhood education and care, environmental education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
	2.1 Toimintaympäristönä Sasin päiväkotia	8
	2.2 Toimintakulttuurin kehittämistä dialogin avulla	9
	2.3 Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	10
3	METSÄPEDAGOGIIKAN TEORIAA	12
	3.1 Metsäpedagogiikka osana ympäristökasvatusta	12
	3.2 Lasten luontosuhteen kehittyminen	15
	3.3 Metsä lasten kasvua tukevana oppimisympäristönä	18
	3.4 Kasvattajan sensitiivisyys	21
	3.5 Lasten leikit metsässä	22
	3.6 Yhteenveto opinnäytetyön teoreettisista lähtökohdista	25
4	OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS	27
	4.1 Toimintatutkimuksellinen kehittämistyö	27
	4.2 Työpajojen suunnittelu ja työskentely	29
	4.2.1 Paja 1: Sasin metsäpedagogiikan vahvuudet ja haasteet ..	30
	4.2.2 Paja 2: Katse tulevaisuuteen	32
	4.2.3 Paja 3: Askeleet kohti tavoitteita	34
	4.3 Aineiston analysointi	36
5	METSÄPEDAGOGIIKKA SASIN PÄIVÄKODISSA	42
	5.1 Millaista on metsäpedagogiikka Sasin päiväkodissa?	42
	5.1.1 Metsä monipuolisena oppimisympäristönä	42
	5.1.2 Lapsituntemus ehtona turvallisuudelle	44
	5.1.3 Sasin metsäpedagogiikan vahva perusta	45
	5.2 Millaista metsäpedagogiikkaa Sasin päiväkodissa halutaan jatkossa toteuttaa?	47
	5.2.1 Toimiva yhteistyö kehittämisen avaimena	47
	5.2.2 Sasin päiväkodin metsäpedagogiset periaatteet ja metsäkummitoiminta	49
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	54
	6.1 Metsäpedagogiikka Sasin päiväkodissa	54
	6.2 Metsäpedagogiikan kehittämisen suunta Sasin päiväkodissa	58
7	POHDINTA	62
	7.1 Opinnäytetyön prosessi, eettisyys ja luotettavuus	62
	7.2 Jatkotutkimusaiheet ja aiheen tarkastelua	66
	LÄHTEET	69

LIITTEET	74
Liite 1. Tiedote henkilöstölle.....	74
Liite 2. Suostumuslomake henkilökunnalle	75
Liite 3. Kasvattajat rentoutumassa mielikuvamatkalla pajassa 2.	76
Liite 4. Sasin päiväkodin metsäkummien vuosikello.	77

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli lasten luontosuhteen muovautumisessa. Kun lapset pääsevät leikkimään luontoon, heille muodostuu vahva tunneside retkipaikkoihin ja he saavat mahdollisuuden olla fyysisessä yhteydessä luonnon kanssa. Tällainen perinteinen metsäretkikulttuuri on tyypillistä erityisesti pohjoismaiselle varhaiskasvatukselle ja olennainen osa myös suomalaista päiväkotikulttuuria, sillä suurin osa suomalaisista varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista pääsee leikkimään luontoon joka viikko. (Jantunen 2023, 9; Cantell 2024, 25.)

Tieteellinen näyttö metsäpedagogiikan puolesta on vahvaa, sillä useat tutkimukset ovat osoittaneet, että ulkona tapahtuva kasvatust ja opetus tukee lasten kehittymistä monin tavoin. Ulkoilmassa leikkiminen ja oppiminen parantavat lasten keskittymiskykyä, vähentävät stressiä ja edistävät kokonaisvaltaista hyvinvointia. Luonto tarjoaa lapsille oppimisympäristön, jossa he voivat tutkia asioita kaikilla aisteillaan ja oppiminen perustuu vahvasti sensomotoriseen toimintaan. Useat eri tutkimukset osoittavat kiistatta, että lapset ovat metsäopetuksessa paljon fyysisesti aktiivisempia kuin sisäopetuksessa. Luonto innostaa lapsia liikkumaan, sillä metsässä leikkiessään lapset tasapainoilevat mielellään puunrunkojen päällä, kiipeävät puihin tai saavat monia mahdollisuuksia harjoitella voiman käyttöä kantaessaan isoja oksia majarakennelmiin. (Ceciliani, Babini & Tortella 2021, 504; Dabaja 2022, 649; Salonen 2023, 92; Sella ym. 2023, 13.)

Oppimisympäristönä metsä on siis hyvin erilainen paikka kuin päiväkodin piha tai sisätilat, ja tämän vuoksi metsäpedagogiikkaakin kannattaa tarkastella tästä lähtökohdasta käsin. Vaikka on hyvin tiedossa, että liikkuminen edistää oppimista, ei sitä hyödynnetä tarpeeksi lasten kasvatuksessa ja opetuksessa. Allergia-, iho-, ja astmaliiton teettämän luontokyselyn mukaan (Jantunen 2023) suomalaisessa varhaiskasvatuksessa päiväkotien luontopainottuneisuus on vähentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tällä hetkellä vain noin 15 prosenttia suomalaisista päiväkodeista kertoo tarjoavansa luontopainotteista varhaiskasvatusta. Tyypillisimpiä tapoja toteuttaa luontotoimintaa ovat esimerkiksi Vihreä Lippu- tai Luonnossa kotonaan -toiminta tai metsässä pääasiallisesti toimiva päiväkoti-

ryhmä. Huolestuttavaa on, että kyselyn mukaan myös päiväkotien pihossa asfaltin ja betonilla peitetyn piha-alueen koko oli kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tämä kehitys vähentää lasten mahdollisuuksia luontokosketukseen. (Jantunen 2023, 5, 7–8.)

Suurimmalla osalla päiväkodeistamme retkeilyyn sopiva luontoalue löytyy kuitenkin sopivan kävelymatkan päästä päiväkodista ja vain minimaalisen pieni osa päiväkodeista sijaitsee ihan kaupunkien ydinkeskustoissa ilman läheistä yhteyttä luontoon. Luontoa olisi siis helppo hyödyntää varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Näin ei kuitenkaan aina toimita ja kasvattajien asenteet metsäpedagogiikkaa kohtaan vaihtelevat suuresti. Lasten kanssa ei lähdetä metsään, vaan vedotaan turvallisuuteen tai henkilöstöpulaan. (Jantunen 2023, 6, 13–15.)

Päiväkotien metsäretkien avulla voidaan erinomaisesti tukea lasten positiivisten luontokokemusten syntymistä. Tällä tavalla voidaan auttaa lapsia löytämään vahva luontosuhde ja taito nauttia luonnossa liikkumisesta, joka voi kantaa pitkälle tulevaisuuteen. (Dabaja 2022; 649; Jantunen 2023, 2; Puhakka 2023, 80–81.) Päiväkodeissa tarvitaankin enemmän yhteisiä sopimuksia metsäpedagogiikan toteuttamisesta, jotta metsäretkillä toteutettava pedagogiikka ei olisi liiaksi riippuvaista yksittäisen kasvattajan asenteista ja mielenkiinnosta luontokasvatusta kohtaan. Tämä opinnäytetyö pyrkii vastaamaan tähän haasteeseen antamalla Sasin päiväkodin kasvattajille tilaisuuden syventyä omiin asenteisiinsa metsäpedagogiikkaa kohtaan ja etsiä yhdessä uusia toimintatapoja päiväkodin metsäretkikulttuurin kehittämiseksi.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Toimintaympäristönä Sasin päiväkoti

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Sasin päiväkoti Hämeenkyrön kunnassa. Päiväkoti tarjoaa varhaiskasvatusta ja esiopetusta 0–7-vuotiaille lapsille. Tässä opinnäytetyössä Sasin päiväkotiä tarkasteltiin toimintaympäristönä, jossa tavoitteellisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lisäksi pedagogiikka painottuu vahvasti luonto- ja ympäristökasvatukseen. Päiväkoti kuuluu Vihreä Lippu -ohjelmaan ja ympäristökasvatuksen kehittäminen on aloitettu Sasin päiväkodissa jo perustamisvaiheessa, vuonna 2015. Sasin päiväkoti sijaitsee idyllisessä metsämaisemassa, keskellä metsiä ja lähellä Sarkkilan lintujärveä, joka kuuluu Natura 2000-suojeluverkostoon. (Hämäläinen & Ylinen 2022, 3–4; Hämeenkyrö n.d.)

Koska Sasin päiväkodin lapsilla on upeat mahdollisuudet päästä tutkimaan luontoa monenlaisissa metsissä, painottuu päiväkodin ympäristökasvatus vahvasti metsäpedagogiikkaan. Sasin päiväkodista löytyy monenlaista lapsiryhmien metsäretkeilyä tukevaa materiaalia mm. telttoja, retkikeittimiä, retkeilykarttoja, ulos sopivaa oppimateriaalia ja erilaisia tutkimusvälineitä, joita lapset voivat käyttää havainnoidessaan luontoa. Metsäpedagoginen kehittämistoiminta ulottuu päiväkodin kaikkien lapsiryhmien arkeen ja varsinaista metsäryhmää, joka toimisi pääasiallisesti ulkoympäristössä, ei päiväkodissa tällä hetkellä ole. Sen sijasta päiväkodin kaikki lapset pääsevät säännöllisesti metsäretkille läheiseen luontoon. Tämän vuoksi opinnäytetyön metsäpedagoginen kehittämistoiminta koskettaa koko päiväkotiyhteisöä ja pyrkii syventämään ja vahvistamaan päiväkodin metsäpedagogista toimintakulttuuria. Opinnäytetyön tekijä on osa Sasin päiväkodin työyhteisöä ja omaa runsaasti kokemusta metsäpedagogiikan käytännön toteuttamisesta yksikössä. Hän on osallistunut päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämiseen ja toiminut metsäryhmän varhaiskasvattajana.

Tässä opinnäytetyössä toteutettava Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämishanke nivoutuu hyvin myös Hämeenkyrön kunnan strategiaan, jossa nostetaan esille lasten hyvinvoinnin sekä kokonaisvaltaisen kehityksen ja oppimisen

tukeminen luonto-opetuksen ja -kasvatuksen avulla. Hämeenkyrön kunnan strategiaan kuuluu asukkaiden kestävä elämäntavan tukeminen ja luontoarvojen huomioiminen kaikessa päätöksenteossa, mikä on osa kunnan laajempaa tavoitetta toimia vastuullisesti, kestävästi ja ilmastoystävällisesti. Hämeenkyrön opetuksessa ja kasvatuksessa kannustetaan kasvattajia ja opettajia viemään lapsia ulos luontoon, mikä vahvistaa lasten luontosuhdetta ja tukee hyvin monipuolisten ja toiminnallisten opetusmenetelmien käyttöä, sillä luonto-opetuksessa korostuvat vaihtelevat oppimisen ja opettamisen menetelmät. (Hämeenkyrön varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 34–35; Hämeenkyrö 2023; Alppi ym. 2024, 5–6, 22.)

2.2 Toimintakulttuurin kehittämistä dialogin avulla

Varhaiskasvatus muuttuu laadukkaaksi pedagogiikaksi tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden kautta (Ahonen & Roos 2019, 49). Sasin päiväkotitoiminta on tunnettu kehittämismyönteisestä työskentelystään, sillä päiväkotitoiminta on valittu vuoden 2023 päiväkodiksi OAJ:n vuoden oppilaitoskilpailussa. Perusteena valinnalle oli yhteisöllinen pedagogiikan kehittäminen ja kasvattajien lämmin ja kohtaava vuorovaikutus suhteessa lapsiin. Tämä on mahdollistunut sillä, että päiväkotitoimintaan on luotu toimivat rakenteet pedagogiikan totuttamiselle ja yhteiselle kehittämiselle. (Hongisto 2023.)

Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) nostetaan esiin päiväkotitoiminnan toimintakulttuurin kehittäminen. Päiväkotitoimintaan tulee luoda rakenteita, jotka tukevat ammatillista keskustelua ja kasvattajayhteisöä on kannustettava kehittämään ja innovoimaan päiväkotitoiminnan toimintakulttuuria. Työyhteisön kehittymistä on tuettava oppivana yhteisönä, joka jakaa ja kehittää osaamistaan. Tavoitteena on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännön varhaiskasvatustyössä. (Opetushallitus 2022, 87.)

Kupilan (2017) mukaan päiväkotitoiminnan työyhteisö voidaan nähdä oppivana yhteisönä (Kupila 2017, 303). Varhaiskasvatuksessa työyhteisö ja sen toimintakulttuuri muuttuu ja kehittyy työntekijöiden oppimisprosessien kautta. Päiväkotitoiminnan kasvattajat sopivat uusista toimintatavoista ja periaatteista yhteisen dialogin avulla. Samalla, kun kasvattajat oppivat toisiltaan, he jäsensivät uutta tietoa ja jokaisen

henkilökohtainen ammatillinen kasvu tulee mahdolliseksi. Oppiminen siis mahdollistuu kasvattajayhteisössä ja sen sosiaalisissa rakenteissa ja on aina sidoksissa siihen ympäristöön, jossa tietoa opitaan ja käytetään. Päiväkodin yhteisöllinen ja tutkivaan käytäntöön tukeva kehittämiskulttuuri tukee parhaiten oppivan työyhteisön toimintaa. (Kupila 2017, 302–304; Opetushallitus 2022, 87; Parikka-Nihti & Ek 2024, 94.)

Ahonen & Roos (2019) korostavat, että varhaiskasvatuksessa tarvitaan selkeitä rakenteita ja prosesseja, jotta arjesta löytyy tilaa ja aikaa suunnittelutyölle (Ahonen & Roos 2019, 63). Tässä opinnäytetyössä Sasin päiväkodin kasvattajat kehittivät ja refleктоivat yhdessä metsäpedagogiikan käytänteitä työpajojen ryhmäkeskusteluissa. Samalla työntekijöillä oli mahdollisuus kehittää omaa ammatillisuuttaan metsäpedagogiikassa. Keskustelujen tavoitteena oli auttaa kasvattajia peilaamaan omaa toimintaansa ja oppia yhteisen dialogin avulla. Työpajatyöskentely toimi prosessinomaisena struktuurina metsäpedagogiikan kehittämiseksi ja arvioinnille.

Kasvattajien on hyvä aika-ajoin pysähtyä pohtimaan yhdessä millaiset käytännöt tekevät varhaiskasvatuksesta laadukasta. Tärkeää on tarkastella myös mitä asioita lapset pitävät laadukkaina ja mitä huoltajat arvostavat varhaiskasvatuksessa. Kasvattajayhteisön yhteisen keskustelun avulla voidaan tunnistaa kehittämisen kohteita ja löytää tapoja muuttaa toimintaa haluttuun suuntaan. Kupila (2017) korostaa, että kasvattajien keskinäinen reflektio on keskeinen työtapa varhaiskasvatuksen laadun kehittämisessä. Se mahdollistaa uusien työskentelytapojen löytämisen ja toiminnan kehittämisen. Varhaiskasvatuksen työyhteisö on parhaimmillaan kasvattajan ammattilista kehittymistä tukeva ympäristö, jossa on turvallista reflektoida omaa oppimista ja käydä ammatillista keskustelua. (Kupila 2017, 302, 310.)

2.3 Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää ja vahvistaa Sasin päiväkodin metsäpedagogiikkaa. Opinnäytetyön tavoitteena on yhtenäistää ja selkiyttää päiväkodin kasvattajien metsäpedagogisia toimintatapoja sekä lisätä lapsiryhmien

osallistumista metsäpedagogiseen toimintaan. Työn konkreettisenä tavoitteena on luoda Sasin päiväkodin metsäretkikulttuuriin uusia käytäntöjä tai toimintaperiaatteita.

Opinnäytetyö vastaa seuraaviin kysymyksiin:

- Millaista metsäpedagogiikka on Sasin päiväkodissa tällä hetkellä?
- Millaista metsäpedagogiikkaa Sasin päiväkodissa halutaan jatkossa toteuttaa?

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on myös herättää keskustelua metsäpedagogiikan merkityksestä suomalaisessa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kontekstissa ja auttaa muita päiväkoteja metsäpedagogiikan kehittämisessä. Vaikka menetelmät ja tulokset eivät ole suoraan hyödynnettävissä toiseen toimintaympäristöön, voi työstä saada ideoita tai mallia metsäpedagogiikan kehittämiseen toisessa varhaiskasvatuksen yksikössä. Sasin päiväkodin lapset saavat tästä opinnäytetyöstä välillistä hyötyä lisääntyneinä metsäretkinä ja kohonneena metsäpedagogiikan laatuna.

3 METSÄPEDAGOGIIKAN TEORIAA

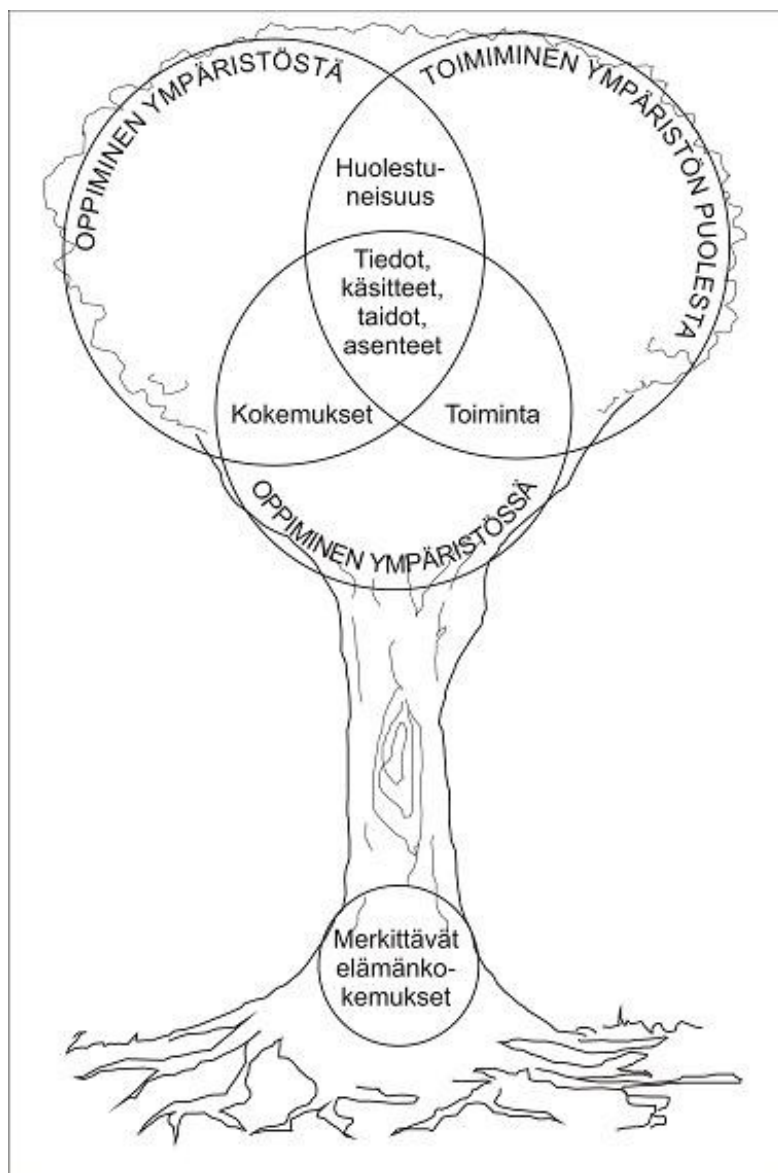
3.1 Metsäpedagogiikka osana ympäristökasvatusta

Suomalaiseen varhaiskasvatukseen kuuluu vahvasti metsässä oleminen ja siellä toimiminen. Käsitteet ulkona oppiminen, ympäristökasvatus ja kestävän kehityksen kasvatus ovat termejä, joita käytetään Suomessa rinnakkain, kun puhutaan ulkona tapahtuvasta kasvatuksesta ja opetuksesta. Varhaiskasvatuksessa puhutaan usein joko ympäristökasvatuksesta tai kestävästä kehityksestä, kun taas käsite ulko-opetus liitetään yleisimmin kouluissa tapahtuvaan luontotoimintaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 20–22; Parikka-Nihti & Ek 2024, 170–172.) Englannin kielessä samassa yhteydessä yleisimmin käytettyjä käsitteitä ovat *outdoor education* tai *outdoor learning*.

Jussilan ja Myllyniemen (2021) mukaan ympäristökasvatuksessa korostuu kestävän elämäntavan ja ympäristön merkitys. Ympäristökasvatuksessa pedagogiikka siirtyy kasvattajan mukana ulkotilaan, niin luontoon kuin mihin tahansa muuhunkin ulkoympäristöön. (Jussila & Myllyniemi 2021, 19.) Aarnio-Linnanvuori (2021) taas korostaa ympäristökasvatuksessa kokemuksellisuutta, laaja-alaisuutta ja kokonaisvaltaisuutta. Hän määrittelee ympäristökasvatuksen ympäristöön liittyväksi oppimiseksi ja kasvatukseksi, jossa lapsella on mahdollisuus oppia elämyksellisesti luonnossa toimien sekä toimia luonnon puolesta. (Aarnio-Linnanvuori 2021, 31). Ympäristökasvatuksessa korostuvat erityisesti lasten luontosuhteen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen sekä yhteisöllisyys ja empatiataidot (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 20–22; Raittila 2017, 210–211).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) nostetaan esille, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten luontosuhdetta ja opettaa lapsille kestävän elämäntavan periaatteita. Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatus perustuu kolmeen ulottuvuuteen: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Tämä kolmiosainen jaottelu perustuu Palmerin (1998) luomaan ympäristökasvatuksen puumalliin. Näitä kolmea ulottuvuutta tutkitaan lasten kanssa tarjoamalla heille mahdollisuuksia havainnoida ja

tutkia luonnon ilmiöitä eri vuodenaikoina. Lapsille tulee taata monenlaisia kokemuksia retkeilemällä säännöllisesti päiväkodin lähiluonnossa ja erilaisissa rakennetuissa ympäristöissä. Palmerin (1998) puumalli on nähtävillä kuvassa 1. (Palmer 1998, 268–269, 272; Opetushallitus 2022, 51.)

KUVA 1. Palmerin puumalli (Raittila 2017, 215).

Palmerin (1998) puumallin perustana ovat merkittävät elämäkokemukset, jotka on visualisoitu puun juurakkoon. Tällä korostetaan sitä, että ympäristökasvatus lähtee juurtumaan yksilön omien ympäristökokemusten pohjalta. Palmerin mallissa ympäristökasvatuksen kolme osaa löytyvät puun lehvästöstä. Pedagogiikan näkökulmasta näitä osa-alueita tulisi toteuttaa systemaattisesti ja tasavertaisesti, sillä kaikki osa-alueet kietoutuvat toisiinsa, eikä niitä voi kokonaan erottaa toisistaan. (Palmer 1998, 269; Raittila 2017, 214.)

Puumallin lehvästön ensimmäinen osa kuvaa toimintaa ja kokemuksia ympäristössä. Varhaiskasvatukseen lapset tutustuvat mielellään erilaisiin ympäristöihin leikkimisen, liikkumisen ja tutkimisen kautta. Ympäristökasvatuksessa hyödynnetään tätä tarjoamalla lapsille monipuolisia mahdollisuuksia kokea ympäristöä toiminnallisuuden ja kokemuksellisuuden kautta, viemällä heitä leikkimään erilaisiin ympäristöihin. Tässä yhteydessä on tärkeää huomioida ympäristökäsitteen laaja-alaisuus, kattaen sekä fyysisen että kulttuurisen ympäristön, mutta myös yksilölliset tukinnat ympäristöstä. (Palmer 1998, 268; Raittila 2017, 213–214, 216.)

Palmerin (1998) puumallin toisessa osassa keskitytään oppimiseen ympäristössä. Tällä tarkoitetaan tutkivaa suhtautumista niin luonnon- kuin kaupunkiympäristöönkin. On hyvä muistaa, että ympäristökasvatus suuntautuu luonnonympäristön lisäksi myös rakennettuun ympäristöön. (Palmer 1998, 268–269.) Raittilan (2017) mukaan tarkoituksena on vahvistaa lasten luontosuhdetta, luototietämystä ja ympäristöherkkyyttä. Tätä osa-aluetta voidaan totuttaa varhaiskasvatuksessa esimerkiksi etsimällä tietoa lapsia kiinnostavista luonnonilmiöistä. (Raittila 2017, 218; Opetushallitus 2022, 51.)

Kolmas Palmerin (1998) puumallin osa-alue on osallistuminen toimintaan ympäristön puolesta. Tässä on kyse lasten arvokasvatuksesta, sillä myös lapsilla on tarve ja halu vaikuttaa omaan ympäristöönsä. (Palmer 1998, 268–269.) Päiväkotien Vihreä Lippu -toiminannassa kestävän kehityksen arvoperusta lähtee lasten vahvasta osallisuudesta toimintaan, joka on hyvä esimerkki tämän osa-alueen toiminnasta. Pienilläkin teoilla on merkitystä, kuten sillä, että roskat kerätään pois omasta lähimetsästä tai, että päiväkodin pihaan perustetaan lintujen ruokkimispaikka. (Raittila 2017, 218; Vihreä Lippu n.d.)

Ympäristökasvatus on perustaltaan arvokasvatusta ja myös pienten lasten ympäristökasvatuksessa on vahvasti kyse ympäristövastuulliseen elämäntapaan kasvamisesta. Lasten kanssa näitä taitoja opetellaan arjessa, konkreettisten tekojen avulla. Monipuolisten ympäristökokemusten avulla voidaan tukea lasten kasvamista ympäristövastuullisiksi kansalaisiksi. Tätä tavoitetta tukee hyvin varhaiskasvatuksen metsäretkikulttuuri, sillä retkillä lapsilla on aito mahdollisuus

päästä kosketuksiin todellisen luonnon kanssa. (Palmer 1998, 270–271; Raittila 2017, 210–214.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostetaan pedagogiikan merkitystä. Sillä tarkoitetaan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta, jonka keskiössä on oppiva ja hyvin voiva lapsi. (Opetushallitus 2022, 24–25, 40.) Suomessa ulkona tapahtuva pedagogiikka sijoittuu usein nimenomaan metsään, sillä metsä on yleisintä lähiluontoa monen suomalaisen päiväkodin ympäristössä (Ek 2024, 101). Tästä syystä tässä opinnäyteyössä käytetään käsitettä **metsäpedagogiikka**, jolla tarkoitetaan sitä pedagogista toimintaa, jota varhaiskasvatuksessa totutetaan metsäympäristössä.

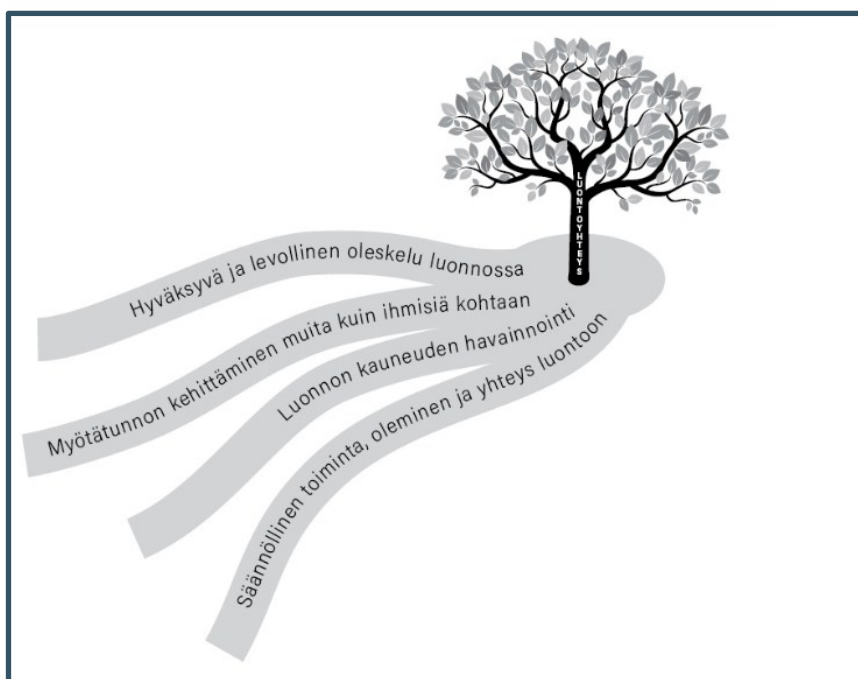
Metsäpedagogiikka näyttäytyy erilaisena eri puolilla maailmaa. Esimerkiksi Tanskassa se on vahvasti mukana opetussuunnitelmissa, sillä siellä luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuva luonto-opetus on arkipäivää kaikissa kouluissa. Yhdysvalloissa taas ulko-opetuksessa painotetaan erityisesti tiedeopetusta ja terveiden elämän tapojen kasvatusta. Maailmanlaajuisesti tavallisinta on, että ulkona oppiminen liittyy vahvasti kestävän kehityksen opetukseen. Näin on myös Suomessa, sillä meillä ulko-opetus yhdistetään usein kestävän kehitykseen ja kouluissa biologian opetuksen tavoitteisiin. Suomessa huoltajat arvostavat luontotoiminnassa erityisesti lastensa luontosuhteen kehittymistä ja ekologisten arvojen oppimista. (Waite 2020, 5, 9–10; Tammela. 2023, 59.)

3.2 Lasten luontosuhteen kehittyminen

Kun halutaan kuvata ihmisen yhteyttä luontoympäristöön, käytetään termiä luonto- tai metsäsuhde. Luontosuhde muodostuu vuorovaikutuksessa luonnon kanssa ja on jokaisella ihmisellä erilainen ja ainutlaatuinen. Luontosuhde alkaa kehittyä jo lapsuudessa ja vahvan luontosuhteen muodostumista edesauttavat omakohtaiset luontokokemukset kuten lapsena metsässä oleminen ja leikkiminen. (Kaasinen 2023, 65–66; Sella ym. 2023, 16.) Tutkimukset osoittavat, että lapsuusiän positiivisilla luontokokemuksilla on vahva yhteys myöhempään ympäristötietoisuuteen ja kestävän elämäntavan omaksumiseen (Parikka-Nihti & Ek 2024, 70).

Varhaiskasvattajat ovat avainhenkilöitä lapsen metsäsuhteen tukemisessa. Viemällä lapsia luontoon he mahdollistavat lasten tunnesuhteen muodostumisen luonnonpaikkoihin, mikä syntyy vain, kun lapsilla on mahdollisuus olla kosketuksissa oikean luonnon kanssa. Kun lapset saavat mahdollisuuden vierailla samoilla luontopaikoilla, he muodostavat näihin paikkoihin merkityksellisen yhteyden. Metsäpedagogiikka kehittää lapsilla paikkaan sidottua pedagogiikkaa ja kasvattaja voi edesauttaa tämän suhteen syntymistä esimerkiksi antamalla lapsille mahdollisuuksia nimetä luontopaikkoja. Tämä auttaa lapsia kiinnittymään luontoympäristöön ja kokemaan autonomiaa ja omistajuutta. Toivottavaa olisi, että päiväkotien metsäretkipaikat voisivat kehittyä lapsille ja kasvattajille merkitykselliseksi paikoiksi, joiden hyvinvoinnista huolehtiminen koettaisiin merkitykselliseksi ja luontevaksi. (Barrable 2019b, 297; Cantell 2024, 25.)

Barable (2019a) on kehittänyt mallin lapsen luontoyhteyden rakentumisesta, jossa hän jakaa sen neljäksi luontoyhteyden poluksi. Parikka-Nihti ja Ek (2024) ovat muokanneet tätä mallia suomalaisen varhaiskasvatuksen konseptiin sopivaksi. Tämä Neljä polkua lapsen luontoyhteyden vahvistamiseen – malli on nähtävissä kuvassa 2. (Barable 2019a, 63–65; Parikka-Nihti & Ek 2024, 72–73.)

KUVA 2. Neljä polkua lapsen luontoyhteyden vahvistamiseen (Parikka-Nihti & Ek 2024, 73).

Barablen (2019a) luontoyhden mallin ensimmäisellä polulla vahvistetaan lapsen yhteyttä luontoon säännöllisen luontotoiminnan avulla, liikkuen ja seikkaillen. Varhaiskasvatukseen arkeen tulisi sisältyä paljon retkiä metsään ja muuhun lähiluontoon, jossa lapsilla on mahdollisuus tutkia ja havainnoida ympäristöään. Samoilla luontopaikoilla vierailu mahdollistaa lapsille havaintojen tekemisen sään ja vuodenaikojen vaihtelusta ja auttaa heitä kiinnittymään tähän luontopaikkaan. Barable (2019a) korostaa, että tämä ensimmäinen luontoyhteyden polku on kaikista tärkein, koska se luo pohjan muille tavoille vahvistaa luontoyhteyttä. (Barable 2019a, 64; Parikka-Nihti & Ek 2024, 74.)

Toisella luontoyhteyden polulla lapsia opetetaan havainnoimaan luonnon kauneutta. Tätä voidaan tehdä esimerkiksi ottamalla valokuvia tai etsimällä luonnosta kauniita asioita. Lasten luontoyhteyttä voidaan vahvistaa esimerkiksi etsimällä päivittäin lasten kanssa lähiympäristöstä kolme kaunista asiaa. Tämän tavoin on huomattu vahvistavan aikuisena koettua luontoyhteyttä. Luonnon estetiikkaa voidaan opetella myös näkemään tekemällä taidetta luonnonmateriaaleista. (Barable 2019a, 64; Parikka-Nihti & Ek 2024, 74.)

Kolmannella luontoyhteyden polulla keskitytään myötätunnon lisäämiseen muita eliölajeja kohtaan. Lapsille on ominaista inhimillistä ja hoivata erialisia luonnon-elementtejä. Tätä kautta voidaan lasten kanssa opetella empatiaa. Luontoa voidaan opetella tarkkailemaan etäältä. Havaintojen avulla myötätunto kasvaa ja ulottuu laajemmalle ympäristöön. (Barable 2019a, 64; Parikka-Nihti & Ek 2024, 74.)

Neljäs polku luontoyhden vahvistamiseksi on hyväksyvä ja levollinen oleskelu luonnossa. Luonto rauhoittaa ihmisiä huomattavasti, ja lapsia voidaan opettaa rentoutumaan luontoympäristössä erilaisilla läsnäolo- ja mindfulness-harjoituksilla. Tämä pysähtyminen ja rentoutuminen luonnon keskellä syventää luontoyhteyttä entisestään. (Barable 2019a, 64–65; Parikka-Nihti & Ek 2024, 75.)

3.3 Metsä lasten kasvua tukevana oppimisympäristönä

Metsässä lasten oppiminen tapahtuu kokonaisvaltaisesti ja iloiten. Luonto on jatkuvassa muutoksessa oleva oppimisympäristö, sillä sää, vuodenaajat ja ihmisten välinen vuorovaikutus muuttavat jatkuvasti olosuhteita. Tällöin myös lasten mahdollisuudet tutkimiselle, oppimiselle ja seikkailuille vaihtelevat ja pedagogiikassa korostuu kokemuksellisuus ja sensomotorinen oppiminen. (Barrable 2019b, 300; Ceciliani ym. 2021, 502, 505.) Lasten havainnointitaidot ja ympäristön kunnioitus kasvavat, kun he oppivat tunnistamaan erilaisia kasveja ja eläimiä sekä tarkastelemaan vuodenaikojen vaihtelua (Dabaja 2022, 647).

Sanderud, Gurholt ja Moe (2022) kuvailevat, kuinka oppiminen norjalaisissa metsäesikouluissa tapahtuu leikin ja kokemuksellisuuden kautta. Kasvattajat herättelevät lasten uteliaisuutta tarjoamalla erilaisia tutkimisen ja leikkimisen ympäristöjä sekä esittelemällä lapsille luonnossa tapahtuvia ilmiöitä, kuten esimerkiksi vedestä nousevia kuplia. (Sanderud ym. 2022, 1093.) Hunter-Doniger (2021) on tutkinut metsäpedagogiikkaa Saksan ja Alankomaiden luontokouluissa ja -päiväkodeissa. Myös hän havaitsi, että opettajat rohkaisivat lapsia tutkimaan luontoa leikin kautta. Lapset kokevat aitoa oppimisen iloa tutkiessaan luontoa, koska heillä on vapaus johtaa itse tutkimisprosessia ja sen kulkua. Omaehtoinen tutkimus synnyttää lapsille flow-kokemuksia oppimisessa, ja lasten oppimisen ilo heijastuu myös kasvattajiin. Lapsikeskeinen opetustapa sitouttaa lapset vahvasti opetukseen ja voimaannuttaa sekä lapset että kasvattajat. (Hunter-Doniger 2021, 23–24, 26.) Katajapelto (2020) on tutkinut lasten havainnointitaitojen kehittymistä suomalaisessa metsäesiopetuksessa. Hän havaitsi, että luontoympäristö mahdollistaa lapsille mielikuvituksen käytön oppimisessa. Lapset tutkivat asioita leikin kautta kokeilemalla, ja heidän kokemat positiiviset tunteet vaikuttavat toimintaan sitoutumiseen. (Katajapelto 2020, 68–69.)

Metsä kutsuu lapsia käyttämään kehoaan. Lasten fyysinen kestävyys ja motoriset taidot kehittyvät nopeasti vapaan leikin ja liikkumisen avulla, sillä metsässä lapset liikkuvat paljon oma-aloitteisesti. Metsäpedagogiikalla on todettu olevan positiivista vaikutusta lasten tasapaino- ja koordinaatiotaitojen oppimiseen sekä karkea- ja hienomotoriikan kehittymiseen. Metsässä lasten hienomotoriset taidot

saavat paljon harjoitusta mm. rakentelemisen ja luontoesineiden käsittelyn avulla. (Dabaja 2022, 647; Sella ym. 2023, 13.)

Metsäpedagogiikka tukee hyvin lasten oppimista antamalla mahdollisuuden luonnolliseen liikkumiseen ja helpottamalla lasten tarkkaavaisuuden suuntaamista. Luontoympäristössä lasten keskittyminen paranee ja impulsiivisuus sekä tarkkaamattomuus vähenevät. Luonnossa olemisella on merkittäviä vaikutuksia lasten psyykkiselle hyvinvoinnille, sillä se vähentää stressiä ja masentuneisuutta sekä vahvistaa elinvoimaisuuden tunnetta ja unen laatua. Lasten oppimismotivaatio ja keskittymiskyky kasvavat, kun he saavat vapaasti tutkia ympäristöään, sillä luonnossa lapset sitoutuvat pitkiksikin ajoiksi valitsemiinsa tutkimusprojekteihin. Metsässä oppiminen on toiminnallisempaa ja monipuolisempaa kuin sisätiloissa, mikä parantaa lasten keskittymistä. (Dabaja 2022, 647; Huotilainen 2023, 77; Salonen 2023, 92; Tammela 2023, 67–68.)

Myös ruotsalaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että metsäpedagogiikalla on positiivisia vaikutuksia lasten keskittymiskykyyn. Sella ym. (2023) havaitsivat, että lapset pystyvät keskittymään paremmin metsässä kuin sisätiloissa. Metsäesikouluisten resilienssi ja itsesäätelytaidot kehittyvät tehokkaammin metsäympäristössä verrattuna sisäopetukseen. (Sella ym. 2023, 15, 17.) Samoja kokemuksia on myös suomalaisilla alakoulun opettajilla (Tammela 2023). Opettajien kokemuksen mukaan metsäopetuksessa oppilaiden tuen tarve vähenee ja vahvuudet pääsevät paremmin esiin, eikä opettajan tarvitse antaa negatiivista palautetta yhtä usein kuin sisäopetuksessa, sillä lasten häiriökäyttäytyminen vähenee. Ulkoopetuksessa on enemmän tilaa monipuoliselle pedagogiikalle sekä erilaisten oppijoiden huomioimiselle. (Tammela 2023, 52, 66.)

Lukuisat tutkimukset osoittavat, että luonto oppimisympäristönä tarjoaa mahdollisuuksia, jotka haastavat ja inspiroivat lapsia. Metsäpedagogiikka edistää lasten luovuutta vaikuttamalla heidän mielikuvituksensa, omaperäisyytensä ja kekseliäisyytensä kehitykseen. Tutkimukset esittävät myös ristiriitaisia tuloksia esikouluisten kognitiivisten taitojen kehittymisestä vertailtaessa ulko- ja sisäpedagogiikkaa. Selvää kuitenkin on, että ulkotiloissa toimiminen kehittää enemmän sellaisia kognitiivisia taitoja, joissa tarvitaan lasten välistä yhteistyötä tai päättelytaitoja.

(Alme & Reime 2021, 124; Dabaja 2022, 647; Sella ym. 2023, 7, 12, 19.) Tammelan (2023) mukaan Suomessa koulun opettajat kokevat ulko-opetuksesta olevan selvää hyötyä lasten oppimiselle. Se parantaa lasten välisiä sosiaalisia suhteita, tehostaa oppimista, auttaa oppilaita ottamaan vastuuta itsestään ja synnyttää motivaation oppimiselle. (Tammela 2023, 49–50.)

Speldewinde, Kilderry ja Campbell (2021) ovat tutkineet lasten havaintokyvyn kehittymistä Australian luontoesikouluissa (Bush Kinder). Tutkimuksessa havaittiin, että lasten havainnointikyky kehittyi merkittävästi lukuvuoden aikana. Aluksi lapset eivät välttämättä osanneet tarkkailla luontoympäristöä keskittyneesti ja he saattoivat pitkästyä ja valittaa tekemisen puutetta. Ajan myötä lapset alkoivat kuitenkin kiinnittää huomiota luonnossa tapahtuviin muutoksiin, kuten säähän ja vuodenaikoihin. Vuoden kuluessa esikoululaisista kasvoi luonnon havainnoinnin eksperttejä, jotka oppivat tarkkailemaan luontoa yksityiskohtaisesti ja syvällisesti. Lasten tylsyys muuttui leikiksi ja tutkimiseksi, ja he alkoivat hyödyntää luontoa monipuolisesti. Kehittynyt havainnointikyky näkyi myös muissa luontoympäristöissä, ja lapset oppivat keskustelemaan havainnoistaan syvällisesti, haastaen mukaan keskusteluun myös vanhempiaan. (Speldewinde ym. 2021, 161–163.)

Myös Dabajan (2022) tutkimus osoittaa, että lasten ympäristön kunnioittaminen ja havainnointitaidot kehittyvät sen myötä, kun he oppivat tunnistamaan erilaisia kasveja ja eläimiä sekä tarkastelemaan vuodenaikojen vaihtelua (Dabaja 2022, 647). Speldewinde ym. (2021) korostavat, että kasvattajan pedagogisella lähestymistavalla oli suuri merkitys lasten luonnon havainnointikyvyn kehittämisessä. Kiinnittämällä huomiota lasten havainnointitaitoihin ja dokumentoimalla lasten luonnossa tekemiä havaintoja, kasvattajalla on merkittävä mahdollisuus edistää lasten havainnointitaitojen kehittymistä. (Speldewinde ym. 2021, 163.)

Suomalaiset tutkijat Salonen (2023) ja Ek ja Kallio (2022) ovat huomanneet lasten sosiaalisten taitojen kehittyvän metsäesiopetuksessa. Lasten metsäleikit edistävät yhteistyötaitoja ja luovuutta usein sisäleikkejä paremmin, sillä lasten toiminnassa on nähtävillä vastuullista ja toisista huolehtivaa käytöstä. Metsäympäristössä lapset leikkivät monimuotoisemmissa ja suuremmissa ryhmissä kuin

sisällä tai päiväkodin pihalla ja lasten leikeissä on näkyvästi paljon toisten näkökulmien huomioon ottavaa neuvottelua ja vähemmän selvitettäviä ristiriitatilanteita kuin sisäympäristössä. Metsäpedagogiikka vahvistaa lasten myötätuntotaitoja, sillä metsäleikit kehittävät erityisesti lasten keskustelutaitoja ja toisten näkökulmien huomioimista. Lapset harjoittelevat myötätuntoa huolehtimalla toisista ihmisistä sekä hoivaamalla ympäröivää luontoa. Lasten metsäleikeissä on nähtävissä vahvaa yhteisöllistä kulttuuria. Yhteiset leikit, kuten majan rakentaminen, kehittävät lasten vuorovaikutustaitoja, kun etsitään yhteisiä ratkaisuja ristiriitatilanteisiin. (Alme & Reime 2021, 127; Ek & Kallio 2022; Salonen 2023, 92; Ek 2024.)

3.4 Kasvattajan sensitiivisyys

Metsäpedagogiikan oppimiskäsitys on lapsilähtöinen ja painottaa prosessia enemmän kuin lopputulosta. Lapset osallistuvat aktiivisesti toimintaan ja ottavat vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Metsäpedagogiikka edellyttää kasvattajalta sensitiivistä otetta, vahvaa pedagogista osaamista ja luottamusta lasten kykyyn tehdä päätöksiä. Metsäpedagogiikassa kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutussuhde perustuu luottamukseen ja yhteistyöhön. Kasvattajan on oltava taitava ja rohkea mukauttamaan pedagogista toimintaa tilanteen mukaan. (Alme & Reime 2021, 123; Ceciani ym. 2021, 502; Sanderud ym. 2022, 1095–1097.)

Metsäpedagogiikassa keskeistä on kasvattajien sensitiivinen toiminta suhteessa lapsiin. Kasvattajat pyrkivät kontrolloimaan lasten toimintaa mahdollisimman vähän ja seuraavat tarkasti lasten kiinnostuksen kohteita ja aloitteita ympäristön hyödyntämisessä. Lapsille annetaan vapaus tutkia luontoa, ja kasvattajat tekevät pedagogisia ratkaisuja sen perusteella, mikä lapsia ympäristössä milloinkin kiinnostaa. Tämä vaatii kasvattajalta rohkeutta ja uskallusta jättää tarkat etukäteissuunnitelmat taka-alalle ja tehdä pedagogisia ratkaisuja hetkessä lasten aloitteiden pohjalta. (Alme & Reime 2021, 124–126; Sanderud ym. 2022, 1093, 1095.)

Metsäpedagogiikassa kasvattajan pedagoginen prosessi keskittyy paljon lasten havainnointiin. Kasvattaja seuraa lasten leikkiä ja vapaata tutkimista luonnossa

sekä antaa lapsille vapauden löytää itse oppimisen mahdollisuudet. Metsäpedagogiikan yksi keskeisimmistä pedagogisista elementeistä on kiireettömyys ja väljät aikataulut, sillä kasvattajan tulee varmistaa, että lapsilla on riittävästi aikaa leikkimiseen ja tutkimiseen. Kasvattaja keskittyy tarkkailemaan lasten oppimisen prosessia; sitä kuinka he ratkovat ongelmia, tutkivat luontoa ja toimivat yhdessä. Näin kasvattaja oppii ymmärtämään lasten tarpeita ja vahvuuksia sekä tunnistamaan ne asiat, mistä lapset ovat kiinnostuneita ja mikä heitä motivoi luontoympäristössä. (Ceciani ym. 2021, 502, 504; Sanderud ym. 2022, 1096–1097; Tammela 2023, 56.)

Metsäpedagogiikassa perinteisen opettajalähtöisen opetuksen sijasta kasvattaja keskittyy vastaamaan lasten aloitteisiin ja tarjoamaan heille erilaisia mahdollisuuksia oppimiseen luonnossa. Kasvattajalta täytyy löytyä paljon pedagogista herkkyyttä ja sensitiivistä vuorovaikutuksen taitoa, jotta hän pystyy havainnoimaan lasten kiinnostuksen kohteita ja kuulemaan lasten tekemiä aloitteita. Jotta kasvattaja voi ohjata lasten toimintaa metsässä seuraten lasten tutkimista ja leikkiä, täytyy kasvattajan myös tuntea hyvin lasten tarpeet, erilaiset retkipaikat ja sään ja vuodenajan vaikutukset ulkoiluun. Lopputulos onkin usein ennalta määrämätön ja välillä myös yllätyksellinen. Kasvattajan tulee pystyä ohjaamaan pedagogista prosessia joustavasti ja reaaliajassa ilman selkeää etukäteissuunnitelua. (Ceciani ym. 2021, 502, 504; Sanderud ym. 2022, 1096–1097; Tammela 2023, 56.)

3.5 Lasten leikit metsässä

Luonto toimii erilaisena lasten leikkien näyttämönä kuin sisätilat. Alma ja Reime (2021) ovat havainneet tutkiessaan norjalaisten esikoululaisten leikkejä metsäympäristössä, että lasten leikit metsässä ovat vähemmän sukupuolittuneita kuin sisäympäristössä. Metsässä tytöt voivat hyvin leikkiä moottoripyöräilijöitä ja pojat kampaajaa. (Alme & Reime 2021, 123.) Samaan johtopäätökseen päätyi myös Soininen (2023) tutkiessaan suomalaisten metsäesikoululaisten leikkejä. Hän havaitsi, että lapset leikkivät metsässä paljon erilaisia roolileikkejä ja käyttivät paljon eri luonnonmateriaaleja hyväksi leikeissään. Tyttöjen ja poikien lei-

keissä ei ole suuria eroja, ja myös tytöt leikkivät paljon vauhdikkaita leikkejä metsässä. Poikien leikeissä on kuitenkin nähtävissä enemmän hyvän ja pahan taistelua, mutta muuten lasten leikit metsässä ovat hyvin samankaltaisia. (Soininen 2023, 33,54.)

Metsäpedagogiikalle omista on, että kasvattajat antavat lapsille vapauden päättää itse mitä he leikkivät ja lasten sallitaan opetella asioita kehollisen kokeilemisen kautta sekä ottaa toiminnassaan myös riskejä. Kun lapsille annetaan vapaus tutkia ympäristöä omaehtoisesti, he mielellään kiipeilevät kallioilla ja puissa sekä leikkivät hippa- ja piiloleikkejä. Näitä leikkejä, joissa lapsilla on vaarana satuttaa itsensä, haastaa omat taitonsa ja opetella samalla uusia taitoja kutsutaan riskileikeiksi (risky play). Lapsia kiehtoo niissä erityisesti jännitys, vaaran tunne ja vauhti. Metsäpedagogiikassa korostuu kasvattajien luottamus lasten omiin kykyihin ja riskiarviointiin. Lasten itsesäätely ja turvallisuus kehittyvät, kun heillä on mahdollisuus itse ottaa vastuuta ratkaisuisistaan. Kasvattaja luottaa lasten taitoihin ja rajoittaa toimintaa vasta, jos luottamus lasten toimintaan vaarantuu. (Barrable 2019b, 299; Alme & Reime 2021, 123; Ceciani ym. 2021, 502–503; Sanderud ym. 2022, 1094; Soininen 2023, 6–7, 51.)

Riskit ja niiden hallinta ovat lapselle merkittäviä oppimisen kannalta. Leikkiesään riskileikkejä, kuten kiipeillessään korkeilla kivillä, lapset oppivat vastuuta oman ajattelunsa ja kokemustensa kautta. Metsäpedagogiikassa kasvattajat antavat lapsille mahdollisuuden tunnistaa itse toimintansa riskit, ja sääntöjä on mahdollisimman vähän ja esimerkiksi säänmukaista pukeutumista opetellaan lasten kanssa omien kokemusten kautta. Silti metsäpedagogiikassa vallitsee yhteinen turvallisuuden tunne ja riskeistä keskustelemisen kulttuuri, sillä kasvattajien ja lasten välillä on vahva yhteisymmärrys siitä, mitä metsässä voi tehdä. Mahdollisista riskeistä keskustellaan paljon lasten kanssa, ja lapset varoittavat niistä myös toisiaan, kuten esimerkiksi liukkaista kallioista. Näin riskipedagogiikka kehittää myös lasten keskinäistä yhteistyötä ja vertaisoppimista. (Barrable 2019b, 299; Alme & Reime 2021, 123; Ceciani ym. 2021, 502–503; Sanderud ym. 2022, 1094.)

Barrablen (2019b) tutkimuksessa kiinnitettiin huomio siihen, miten kasvattajat ohjasivat lasten omaa ajattelua riskien hallinnassa. Lapsia neuvottiin mm. seuraamaan puiden kuntoa. Olivatko ne terveitä vai lahoja? Kestävätkö oksat lasten painon? Näin lapset oppivat itse arvioimaan mitkä puut kestävät kiipeilyä. Haasteet ja lasten kyvyt eivät joutuneet ristiriitaan, kun kasvattajat ottivat huomioon lasten taitotason. Lapsia ei esim. autettu ylös puihin, vaan korkealle sai kiivetä vain siinä tapauksessa, jos lapsen omat taidot siihen riittivät. (Barrable 2019b, 299.) Myös Soinisen (2023) mukaan lapset ymmärtävät hyvin metsässä riskileikkeihin liittyvät vaarat. He pitävät tarkasti itse huolta satuttamiseen liittyvistä säännöistä ja luonnon kunnioittamiseen liittyvistä arvoista sekä sosiaalisista säännöistä kuten siitä, ettei ketään saa sulkea leikin ulkopuolelle. (Soininen 2023, 52.)

Sanderud ym. (2022) mukaan kasvattajat kiinnittivät erityistä huomiota lasten käyttäytymiseen ja turvallisuuteen silloin, kun toiminta metsässä oli heidän arviotensa mukaan riskialtista. Tällaisissa tilanteissa kasvattajien toiminnassa havaittiin vahvempaa ohjausta ja yksilöllisempää lasten ohjaamista. Tämä korostui erityisesti tilanteissa, joissa oli mahdollisuus, että lapset voisivat satuttaa itsensä vakavasti, kuten veistelyssä tai korkealle kiipeämisessä. Huomiota kiinnitettiin myös tilanteisiin, joissa oli vaarana, että lapset vahingoittavat toiminnallaan luontoa esimerkiksi tutkiessaan hyönteisiä. Tällöin kasvattajat ohjasivat heitä ympäristövastuulliseen käytökseen. (Sanderud ym. 2022, 1094.)

Cesiani ym. (2021) huomauttaa, että mikäli lapsille annetaan metsässä vapaus kokeilla fyysisiä rajojaan, he eivät satuta itseään sen useammin kuin muutenkaan. Sillä vapaasti luonnossa leikkiessään lapset oppivat itse arvioimaan toimintansa riskejä ja ajattelemaan toimintansa seurauksia. Tällöin kasvattajan täytyy malttaa olla stressaamatta lapsia liiaksi kielloilla ja varoituksilla. (Ceciani ym. 2021, 502–503.) Sellan ym. (2023) tutkimuksessa arvioitiin lasten vammoja ja tapaturmia metsä- ja sisäesikoululaisten välillä. Tuli ilmi, että lapsille ei sattunut isoja haavereita ulkoympäristössä sen enempää, kuin tavallisessa sisäesikoulu-ryhmässäkään. Ainoa merkittävä ero oli, että tytöille sattui enemmän pieniä haavoja metsäleikeissä kuin sisätiloissa. (Sella ym. 2023, 17.)

3.6 Yhteenveto opinnäytetyön teoreettisista lähtökohdista

Tässä opinnäytetyössä metsäpedagogiikan teoriataustaa lähdettiin kokoamaan kasvattajan pedagogisen lähestymistavan ja lapsen oppimisympäristön näkökulmasta käsin. Alme ja Reime (2021) ja Sanderud ym. (2022) nostavat esille, että kasvattajan pedagoginen toiminta on luontoympäristössä erilaista kuin sisällä, sillä metsässä korostuu sensitiivinen ja lapsilähtöinen vuorovaikutustapa (Alme & Reime 2021, 124–126; Sanderud ym. 2022, 1095). Oppimisympäristönä metsä tukee erityisesti lasten leikkimistä ja yhteisöllistä toimintatapaa. Lasten leikit ovat metsässä pitkäkestoisia ja monipuolisia ja metsä tarjoaa lapsille mahdollisuuden myös riskileikkeihin (Ceciani ym. 2021, 504). Metsä nähdään varhaiskasvatuksessa lapsen oppimista monipuolisesti tukevana oppimisympäristönä, sillä siellä lapsilla on mahdollisuus liikkua ja oppia kokemuksellisuuden kautta (Dabaja, 2022, 649; Opetushallitus 2022, 51).

Tässä opinnäytetyössä metsäpedagogiikka kytkeytyy vahvasti Sasin päiväkodin ympäristökasvatukseen. Varhaiskasvatuksen säännöllinen metsäretkikulttuuri vahvistaa lasten luontosuhdetta ja tarjoaa heille mahdollisuuksia omakohtaisiin luontokokemuksiin. Lapset voivat tutkia ja ihmetellä luontoa havainnoinnin ja leikin kautta, jolloin he muodostavat tunnesiteen luontoon. Tavoitteena on, että tämä kokemuksellinen ympäristökasvatus kantaa pitkälle tulevaisuuteen ja auttaa lapsia ymmärtämään omaa paikkaansa osana ympäristöä. (Barable 2019a, 64; Opetushallitus 2022, 51; Cantell 2024, 25; Parikka-Nihti & Ek 2024, 74.) Kuvioon 1 on koottu tämän opinnäytetyön teoreettinen viitekehys tiivistetyssä muodossa.

KUVIO 1. Opinnäyteyön teoreettinen viitekehys.

4 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS

4.1 Toimintatutkimuksellinen kehittämistyö

Laadullinen tutkimus pyrkii syvälliseen ymmärrykseen tutkittavasta ilmiöstä ja sen tavoitteena on nostaa esille tutkittavien henkilöiden tai ilmiön ääni, kun taas määrällinen tutkimus pyrkii enemmän ilmiöiden yleistettävyyden hahmottamiseen ja laaja-alaisempaan ymmärtämiseen (Hakala 2024, 24–25, 34). Tämä opinnäytetyö täyttää laadullisen tutkimuksen periaatteet, sillä siinä pyrittiin kehittämään ja hahmottamaan yksittäisen päiväkodin metsäpedagogisia käytänteitä, eivätkä tulokset ole yleistettävissä yksikön ulkopuolelle, vaan ne kertovat erityisesti tämän yksikön kasvattajien metsäpedagogisesta ajattelusta.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin toimintatutkimuksellisin menetelmin. Hakala (2024) toteaa, että toimintatutkimus on yksi laadullisen tutkimuksen muoto, jossa tavoitteena on kehittää ja muuttaa tutkimuskohteen ympäristöä tai toimintaa sen arkisessa kontekstissa (Hakala 2024, 93). Toimintatutkimuksen ytimessä on sosiaalisten käytäntöjen kehittäminen toimivammiksi ja sen lähtökohtana on usein käytännön ongelma, johon haetaan ratkaisua tutkimuksellisin keinoin. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan ei ajatella tukeutuvan pelkästään luotettavaan tieteelliseen tietoon, vaan tiedon ajatellaan syntyvän käytäntöyhteyksistä. Uusi tieto on siis luonteeltaan käytännöllistä, ja sen kriteerinä on käyttökelpoisuus. Toimintatutkimuksessa tieto ja toiminta ovat yhteyksissä toisiinsa kaksisuuntaisesti, sillä uutta tietoa syntyy kehittämällä toimintaa ja vastaavasti tieto luo uusia käytänteitä. Kehittämistyö sisältää jossain määrin tutkimusta sekä etenemistä kokeilevasti pienin askelin, jolloin suuntaa on mahdollista muuttaa tarvittaessa. Tutkijan tulisi aina pohtia miten toimintatutkimus vaikuttaa yhteisöön ja sen sosiaalisiin suhteisiin, sillä toimintatutkimuksen luonne on vahvasti yhteisöllinen. (Kirjonen 2009, 124–125; Toikko & Rantanen 2009, 23, 54; Heikkinen, Kaukko & Salo 2023, 25–26; Kaukko & Kiilakoski 2023, 206.)

Tässä opinnäytetyössä keskeistä on tutkittavien osallisuus kehittämisprosessissa. Osallistavassa tutkimusotteessa arvostetaan ihmisten kokemuksellista tietoa ja pyritään tuottamaan uutta tietoa ihmisten yhteistyöprosessin kautta (Tuomi

& Sarajärvi, 2018). Tavoitteena on laajentaa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden ajattelua vuorovaikutuksellisen prosessin avulla. Kaikkien tutkimukseen osallistuvien henkilöiden mielipiteitä arvostetaan, ja uskotaan, että asiat ratkeavat parhaiten useampien näkökulmien yhteistyöllä. Yhteinen ryhmäkeskustelu tuo esille parhaiten asioiden eri näkökulmat. Merkittävää on tutkijan kunnioitus tutkittavia ja heidän tietämystään kohtaan. Tutkija on samalla viivalla tutkittavien kanssa, sillä hän oppii tilanteessa yhtä lailla kuin tutkittavatkin. Hän toimii eräänlaisena kapellimestarina tutkimustilanteessa kooten ideoita, herättäen ajatuksia ja ohjaten keskustelua. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 95–96; Kaukko & Kiilakoski 2023, 205.)

Toimintatutkimuksessa pyritään kehittämään toimintaa reflektiivisyyden avulla (Kaukko, Kiilakoski & Salo 2023, 26). Kaukko ym. (2023) nostaa esille, että sosiaalisella toiminnalla on tapana rutinoitua. Toimintatutkimuksen avulla näitä sosiaalisia rakenteita voidaan tarkastella ja reflektoida ja tarvittaessa muuttaa toisenlaisiksi. Yhteisön tavat ovat saattaneet muokkautua vahvoiksi rutiineiksi ja vaikka tilanne on muuttunut, ovat rutiinit pysyneet entisenlaisina. Toimintatutkimuksen avulla tilanteeseen saadaan uutta näkökulmaa ja toimintaa päästään tarkastelemaan uudelleen. (Kaukko ym. 2023, 36.) Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin Sasin päiväkodin metsäpedagogista toimintakulttuuria ja pyrittiin löytämään uusia toimintatapoja sen kehittämiseksi.

Myös Hakala (2024) korostaa toimintatutkimuksen kehittävää luonnetta ja prosessinomaisuutta. Hänen mukaansa tyypillinen toimintatutkimus etenee kolmi-vaiheisesti. Aluksi kartoitetaan tutkittavan ilmiön nykytilanne, johon pyritään vaikuttamaan toimintatutkimuksellisin keinoin. Toiseksi luodaan toimintamalli, jolla ilmiöön pyritään vaikuttamaan ja lopuksi toimintamallia kokeillaan käytännössä ja sen vaikutuksia seurataan ja arvioidaan. (Hakala 2024, 94.) Myös tämä opinnäytetyö eteni Hakalan (2024) kuvaaman mallin mukaisesti. Aluksi kartoitettiin Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan nykytilanne. Seuraavaksi hahmoteltiin metsäpedagogiikan tuleva kehittämissuunta ja luotiin askelmerkit tämän suunnan totuttamiseksi. Lopuksi uutta metsäpedagogista toimintamallia lähdettiin kokeilemaan käytännössä.

4.2 Työpajojen suunnittelu ja työskentely

Opinnäytetyöprosessi alkoi suunnittelupalaverilla Sasin päiväkodin johtajan kanssa. Aihe oli päiväkodissa ajankohtainen, sillä työyhteisöön oli tullut viimeisen viiden vuoden aikana paljon uutta henkilökuntaa ja yhteiset linjat metsäpedagogiikasta eivät olleet yhtä selkeät kuin tätä ennen. Metsäpedagogiikkaa pidettiin seuraavana olennaisena Sasin päiväkodin kehittämiskohteena, sillä se on tärkeä osa päiväkodin arkea. Tarkoituksena oli, että kehittämiseen osallistuisi koko päiväkodin kasvattajayhteisö, yhteensä 32 kasvattajaa. Näin kehittämistyön vaikutukset olisivat mahdollisimman laajat ja pitkäkestoiset.

Kehittämistyölle sovittiin aikataulu keväälle 2024. Päätettiin järjestää kolme työpajaa ja lisäksi yhteinen loppukeskustelu syksyllä 2024, henkilökunnan suunnittelupäivässä. Tämän opinnäytetyön tekijä vastasi työpajojen sisällön suunnittelusta ja vetämisestä ja päiväkodin johto osallistui pajoihin, mikäli heidän aikataulunsa sen salli. Opinnäytetyöprosessi alkoi henkilökunnan tiedottamisella maaliskuussa 2024. Kehittämisen kulusta kerrottiin kahdessa eri palaverissa ja henkilökunnalle jaettiin tiedote (liite 1), jossa oli kuvattu metsäpedagogiikan kehittämisen aikataulu sekä tärkeimmät suuntalinjat. Vastaanotto oli innostunutta ja motivoitunutta ja moni työntekijä kommentoi aiheen olevan tärkeä ja ajankohtainen.

Tämän opinnäytetyön osallistujat koostuivat Sasin päiväkodin kasvattajista. Pajoihin osallistui koko päiväkodin kasvattajayhteisö, yhteensä 32 kasvattajaa. Ammattiryhmissä oli edustettuna varhaiskasvatuksen opettajat ja -hoitajat, varhaiskasvatuksen avustajat ja -erityisopettajat sekä päiväkodin esihenkilöt. Työpajatyöskentelyn tavoitteena oli tuoda kaikkien osallistujien ääni kuuluviin ja tuottaa paljon dialogia. Henkilöstön osallisuus ja yhteisöllinen kehittäminen olivat avainasemassa työpajatoiminnan menetelmiä valittaessa. Pajatyöskentelyyn valikoitui muutamia osallistavia ryhmäkeskustelumenetelmiä, jotka vahvistavat hyvin ryhmän positiivista energiatasoa, luottamusta ja myönteistä ilmapiiriä sekä auttavat yhteisten päämäärien muodostamisessa (Kansan Sivistystyön Liitto 2017, 6). Menetelmien tavoitteena oli tukea työntekijöiden motivaatiota ja sitoutumista päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämistyöhön.

Kaikki kolme työpajaa järjestettiin kahdessa osassa, jotta koko henkilökunnalla oli mahdollisuus päästä mukaan kehittämisprosessiin. Pajat järjestettiin Sasin päiväkodin kokoustiloissa lasten lepohetken aikaan, huhti-, touko- ja kesäkuussa 2024. Työpajat kestivät noin tunnin kerrallaan ja yhteensä niitä järjestettiin kuusi kappaletta. Taulukossa 1 on nähtävillä työpajojen aikataulu, menetelmät ja työskentelyn tavoitteet.

TAULUKKO 1. Työpajojen aikataulu, menetelmät, osallistujamäärä ja työskentelyn tavoitteet.

	AIKA-TAULU	MENETELMÄ	OSALLISTUJAMÄÄRÄ	TAVOITE
Alkutiedotus	Maaliskuu 2024	Tiedote	32 kasvattajaa	Orientoituminen kehittämistyöhön ja metsäpedagogiikkaan.
Paja 1	Maalis-, huhtikuu 2024	Learning cafe	30 kasvattajaa (17 + 13)	Päiväkodin metsäpedagogiikan vahvuuksien ja kehittämiskohteiden määrittely.
Paja 2	Huhti-, toukokuu 2024	Tulevaisuuden mui- telu	26 kasvattajaa (14 + 12)	Päiväkodin metsäpedagogiikan tulevaisuuden ideointi, kasvattajien haaveet ja toiveet esille.
Paja 3	Kesäkuu 2024	Ryhmätyö- kentely	28 kasvattajaa (13 + 15)	Yhteisten tavoitteiden asettaminen Sasin metsäpedagogiikalle ja pienten, konkreettisten toimintatapojen määrittäminen niiden toteuttamiseksi.
Loppukeskustelu	Elokuu 2024	Ryhmäkeskustelu	31 kasvattajaa	Uusien toimintatapojen esittely ja mahdollisuus kommentointiin.

4.2.1 Paja 1: Sasin metsäpedagogiikan vahvuudet ja haasteet

Ensimmäisessä pajassa tavoitteena oli herättää keskustelua metsäpedagogiikasta, luoda yhdessä uusia ajatuksia ja oppia toisten ajatuksista. Menetelmäksi valikoitui Learning Cafe (Innokylä n.d). Sen avulla henkilökunnan oli helppo jakaa tietoa ja keskustella eri näkökulmista. Learning Cafe -menetelmä auttaa yhteisten ratkaisujen tekemisessä, sillä sen ideana on oppia toisilta, kuunnella toisten mielipiteitä kunnioittavasti ja lopuksi löytää yhteinen ratkaisu. (Innokylä n.d.) Pajan

aluksi käytiin läpi kaikkien kolmen pajan aikataulu ja sisältö. Tavoitteena oli, että henkilökunta tietäisi tarkasti millainen päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämisprosessi tulisi olemaan, ja näin se voisi paremmin olla osallisena kehittämissyössä.

Henkilökunnalle esiteltiin opinnäytetyön tietosuoja- ja suostumuslomakkeet. Tieto työpajoista ja tietosuojasta oli lähetetty jo viikkoa aiemmin kaikille sähköpostitse sekä kirjalliset lomakkeet oli jaettu henkilökunnan postilokeroihin (liite 2, suostumuslomake henkilökunnalle). Asia haluttiin käydä vielä kasvokkain läpi, jotta henkilökunnalla olisi mahdollisuus esittää kysymyksiä. Vaitiolovelvollisuutta, luottamuksellisuutta, toisten mielipiteiden kunnioittamista ja vapaaehtoisuutta korostettiin. Vaikka kehittäminen olikin osa kaikkien kasvattajien työtä, osallistuminen pajoihin ja tehtävien tekeminen niissä oli täysin vapaaehtoista. Poisjääminen oli mahdollista missä vaiheessa tahansa syytä ilmoittamatta.

Ensimmäisessä pajassa oli yhteensä 30 osallistujaa, joista 17 ensimmäisessä ja 13 toisessa osassa. Kokoustilaan oli järjestetty viisi eri pöytäryhmää. Työntekijät jaettiin 3–5 hengen ryhmiin ja ryhmiä pyydettiin valitsemaan keskuudestaan kirjuri eli kahvilan pitäjä. Tämä henkilö pysyi koko pajan ajan paikoillaan, kun muut ryhmän jäsenet siirtyivät seuraavaan pöytään uuden keskusteluaiheen pariin. Kahvilan pitäjä kertoi seuraavalle ryhmälle, mitä edellinen ryhmä oli keskustellut ja näin ryhmien työskentelyyn saatiin syvyyttä. Toisten ideoita oli lupa kommentoida ja jatkaa. Ryhmille annettiin noin kymmenen minuuttia keskusteluaikaa ja jaettiin viisi keskusteluaihetta, jotka ovat nähtävillä kuviossa 2. Keskustelussa syntyneet ajatukset ja ideat tuli kirjata ylös. Opinnäytetyöntekijä kierteli seuraamassa ryhmien työskentelyä ja ohjasi ryhmiä kirjaamaan oivalluksiaan esille.

SASIN METSÄPEDAGOGIIKAN VAHVUUDET JA HAASTEET

1. Millainen on mielestäsi kasvattajan rooli metsässä?
 - Mitä koet luontevaksi? Mikä tuottaa vaikeuksia?
 - Lasten näkökulma: Mikä on lapsille tärkeää metsäretkillä? Mistä lapset nauttivat?
2. Mitä ovat Sasin metsäpedagogiikan esteet?
3. Onko metsässä leikille mahdollisuuksia?
 - Mitä esteitä?
 - Mitä mieltä olemme riskileikeistä?
4. Mitä ovat Sasin metsäpedagogiikan vahvuudet?
5. Millaisesta metsäpedagogiikasta haaveilemme? Mitä meiltä puuttuu? Olisi mahtavaa jos...

KUVIO 2. Ryhmien keskusteluaiheet pajassa 1.

Ryhmät keskustelivat innokkaasti aiheista. Yllättävää oli henkilökunnan sitoutuminen annettuun tehtävään ja moninaiset näkökulmat, joita heillä oli aiheista. Annetusta merkistä ryhmät vaihtoivat pöytää noin kymmenen minuutin välein. Kirjurit kertasivat lyhyesti edellisen ryhmän antia ja keskustelu jatkui. Ryhmät ehtivät kiertää neljä pöytää ja sen jälkeen niitä pyydettiin esittämään paperille syntyneistä ideoista keskeisimmät koko porukalle. Tähän yhteiseen loppukeskusteluun jäi aikaa noin kymmenen minuuttia. Vaikka aikataulu oli tiukka, paja saatiin päätökseen ja osallistujia kiitettiin. Näistä innostuneista ideoista oli hyvä jatkaa seuraavaan kertaan.

4.2.2 Paja 2: Katse tulevaisuuteen

Pajan tarkoituksena oli auttaa kasvattajia unelmoimaan päiväkodin metsäpedagogiikan tulevaisuudesta. Suunnitelmana oli järjestää paja ulkona metsäpaikalla, mutta säätila oli luvannut räntäsadetta. Suunnitelmaa muutettiin ja henkilökuntaa pyydettiin tulemaan päiväkodin saliin peittojen ja tynyjen kanssa. Sali oli levitelty täyteen jumppamattoja ja tunnelmaa luomassa oli kuva rauhallisesta metsämaisemasta sekä metsän äänet.

Pajan ajankohta oli lähtökohtaisesti huono, sillä päiväkodissa oli juuri ollut yhteinen suunnitteluilta ja näin loppukeväästä henkilökunta tuntui olevan todella väsynyttä ja kaikkensa antanutta. Mahtaisiko kenelläkään olla enää voimia ajatustyöhön? Kun saliin alkoi saapua työntekijöitä peittoineen ja tyynyineen, heitä ohjeistettiin etsimään itselleen sopiva patja ja käymään makuulleen omaan rauhaan. Tunnelma salissa oli suorastaan harras. Kaikki lepäsivät paikoillaan hiiren hiljaa.

Aluksi käytiin läpi pajan kulku. Ensiksi rentouduttaisiin ja asetuttaisiin tilaan puheen johdattelemana, jonka jälkeen osallistujat kuljetettaisiin sanojen avulla mielikuvamatkalle Sasin metsäpedagogiikan tulevaisuuteen. Tämän mielikuvamatkan jälkeen jokainen saisi piirtää tai kirjoittaa ylös omasta matkastaan. Lopuksi kokemuksesta puhuttaisiin yhdessä. Kaikki olisi kuitenkin vapaaehtoista. Mitään ei tarvitsisi jakaa muille ja oman kokemuksensa saisi pitää myös yksityisenä, jos siltä tuntuisi.

Paja alkoi rentoutuksella. Osallistujia pyydettiin sulkemaan silmät ja keskittymään omaan kehoonsa ja hengitykseensä. Tähän käytettiin aikaa noin 5–10 minuuttia. Tämän jälkeen työntekijöille kerrottiin kuviteltua tarinaa tulevaisuudesta, käyttäen tulevaisuuksien muistelu – menetelmää (Sitra 2020a). Tässä menetelmässä kuvitellaan tulevaisuutta niin, että nykyhetkestä otetaan mukaan muutamia aspekteja ankkuroimaan kuvitelmaa. Tavoitteena on auttaa osallistujia löytämään tulevaisuusajattelunsa arkisempaa ja saavutettavampaa näkökulmaa. Menetelmä toimii niin, että kuviteltu tulevaisuus sijoitetaan johonkin itselle mieluiseseen nykyhetken paikkaan, ja kuvitelmaan liitetään nykyhetkestä myös itselle mieluisa tekeminen ja merkittävä henkilö. (Sitra 2020a.) Liitteessä 3 on nähtävillä kuva tästä tilanteesta.

Mielikuvamatkan tarinassa kerrottiin siitä, kuinka olimme nyt vuodessa 2030 ja Sasin päiväkotia oli valittu vuoden päiväkodiksi. Palkinto oli tullut laadukkaasti metsäpedagogiikan toteuttamisesta. Osallistujille luotiin mielikuva siitä, että kasvattaja oli matkalla metsään, tuttuun metsäpaikkaan kuultuaan uutisesta. Tunnelmaa luotiin aistihavaintojen kautta, jättäen paljon työntekijän oman mielikuvituksen varaan. Saavuttuaan mielikuvissaan tutulle metsäpaikalle, työntekijä jäi kauemmaksi tarkkailemaan tilannetta. Hän näki metsässä tutun hahmon tekemässä

jotakin. Hetken tarkkailtuaan kasvattaja palasi samaa tietä takaisin päiväkodille ja mielikuvamatka päättyi.

Tämän jälkeen työntekijät heräteltiin rauhallisesti ja heitä pyydettiin piirtämään tai kirjoittamaan omasta mielikuvamatkastaan. Tähän oli varattu aikaa noin 10 minuuttia. Lopuksi harjoituksesta keskusteltiin yhdessä. Jotkut kasvattajista olivat valmiita jakamaan kokemuksiaan muille. Lopuksi työntekijöitä pyydettiin antamaan omat piirroksensa ja muistiinpanonsa opinnäytetyön aineistoksi ja heidät lähetettiin pitkälle kahvitauelle.

Toisen pajan tarkoitus oli herättää kasvattajien mielikuvia siitä, millaista Sasin metsäpedagogiikka voisi tulevaisuudessa olla. Sitran (2020b) mukaan tulevaisuuksien muistelu -menetelmän avulla on mahdollista hahmottaa erilaisia mahdollisia tulevaisuuskuvia, joita sitten voidaan käyttää kehitystyön apuna. Erilaiset tulevaisuuskuvat avartavat työntekijöiden ajattelua ja he saavat niiden avulla uutta näkökulmaa siitä, miten tässä hetkessä pitäisi toimia, jotta päästään haluttuun lopputulokseen kehitystyössä. (Sitra 2020b.) Pajaan kaksi osallistuttuun aktiivisesti. Osallistujia oli yhteensä 26, joista 14 ensimmäisessä osassa pajaa ja 12 toisessa osassa. Kasvattajien mielikuvittelu oli toimivaa ja vastauksia Sasin metsäpedagogiikan tulevaisuuden visiota varten saatiin hyvin kootuksi.

4.2.3 Paja 3: Askeleet kohti tavoitteita

Kolmannessa pajassa keskityttiin löytämään konkreettisia askeleita päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämiseksi. Pajoissa yksi ja kaksi henkilökunta oli tuottanut kirjallista materiaalia, joka koostui ryhmätyöskentelyn annista. Tämä aineisto oli teemoitettu keskustelunaiheiksi käytettäväksi kolmannessa pajassa. Paja aloitettiin yhteisellä alkukeskustelulla, jossa käytiin läpi mitä pajassa tulee tapahtumaan. Henkilökunta jaettiin 2–4 hengen ryhmiin, jotka saivat valita käsiteltäväkseen yhden aihealueen oman kiinnostuksensa mukaisesti. Koska aiheet olivat laajoja, eri keskusteluaiheet oli jaettu eri kerroille.

Ryhmissä oli tarkoitus luoda keskustelun avulla pieniä konkreettisia askeleita Sasin metsäpedagogiikan kehitystyölle. Osa keskustelun teemoista liittyi kasvattajien metsäpedagogisiin ohjeisiin, joista muodostettaisiin yhdessä päiväkodin metsäpedagogiikkaa ohjaavat periaatteet ja osasta teemoista olisi tarkoitus muodostaa uusia toimintatapoja päiväkodin metsäpedagogisen toiminnan tueksi. Pajan ensimmäisessä osassa keskustelun aiheina olivat ruokailu metsäpäivinä ja tulevaisuuden haaveet, kasvattajien asenteet sekä metsä oppimisympäristönä. Pajan toisessa osassa keskusteltiin pienten metsäretkeilystä ja turvallisuudesta metsäretkillä. Teemat ovat nähtävillä taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Keskustelun teemat pajassa 3.

TOIMINTATAPOJEN MUUTOS ja SELKIYTTÄMINEN	METSÄPEDAGOGIikkaa OHJAAVAT PERIAATTEET
Pienten metsäretkeilyn mahdollistaminen	Metsä lasten oppimis- ja toimintaympäristönä: leikki ja tutkiminen
Ruokailu metsäpäivinä	Turvallisuus metsäretkillä. Onko meillä yhteisiä sääntöjä tai ohjeita?
Sasin oma metsäpaikka: kota, riippumatot yms.	Yhteistyö vanhempien kanssa
	Kasvattajan asenteet ja esimerkki
	Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan vahvuudet

Ryhmät saivat koonnin aiheeseen liittyvistä henkilökunnan ajatuksista ja kommentteista työskentelynsä pohjaksi. Kasvattajia pyydettiin huomioimaan kaikki ylös kirjatut kommentit ja kunnioittamaan muiden ajatuksia. Heitä ohjeistettiin tekemään sellaisia ohjeita tai sääntöjä, joita kaikkien olisi helppo noudattaa. Ryhmät keskustelivat aiheesta ja kirjasivat ajatuksensa ylös paperille. Koska liian suuret suunnitelmat jäivät usein vain puheen tasolle, osallistujia pyydettiin valitsemaan teemasta 1–3 tärkeintä asiaa ja pohtimaan sitä, mitä konkreettisia toimia niiden toteuttaminen vaatisi. Pajan lopuksi ryhmät esittelivät aiheensa muille osallistujille ja aiheista käytiin yhteistä keskustelua. Omia ideoita jaettiin muille ja kommentoitiin toisten ajatuksia.

Tunnelma pajoissa oli innostunut ja kehittämismyönteinen. Pajaan kolme osallistui yhteensä 28 kasvattajaa, joista 15 ensimmäiseen osaan ja 13 toiseen osaan. Ryhmät pohtivat aiheita tosissaan ja monelta kannalta. Puhetta ja yhteistä keskustelua oli paljon. Kiivasta keskustelua ja ajatuksia herättivät erityisesti ulkoruokailu ja alle kolmevuotiaiden metsäretkeilyn mahdollistaminen.

Sasin metsäpedagogisia periaatteita koostettiin kasvattajien valitsemien iskulauseiden pohjalta. Tavoitteena oli kiteyttää päiväkodin yhteisiä metsäpedagogisia ohjeita niin, että kaikki voisivat niihin sitoutua. Parasta oli, että samalla kun periaatteista keskusteltiin, tultiin reflektoineeksi sitä, miten kasvattajat toimivat lasten kanssa metsässä. Päiväkodin uudeksi metsäpedagogiseksi toimintatavaksi päätettiin käynnistää lapsiryhmien välinen metsäkummitoiminta.

4.3 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa yleisemmin käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä ovat erilaiset haastattelut, muistiinpanot, kyselyt, havainnointi ja erilaisista dokumenteista kerätty tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83; Vilkkä 2021, 94). Tämän opinnäytetyön aineisto koostui työpajoissa kasvattajien kirjaamista muistiinpanoista ja ryhmäkeskusteluiden kirjauksista, opinnäytetyön tekijän tekemistä työpajojen muistiinpanoista sekä päiväkirjoista. Kasvattajat kirjasivat pajatyöskentelyn aikana ylös ryhmäkeskusteluiden antia. Näitä muistioita kertyi pajoissa yhteensä 18 kappaletta. Lisäksi aineistoon sisältyi kasvattajien henkilökohtaiset muistiot mielikuvamatkalta metsäpedagogiikan tulevaisuuteen. Näitä tuotoksia kertyi yhteensä 20 kappaletta. Aineistoon sisällytettiin myös työpajatyöskentelyn aikana opinnäytetyöntekijän tekemät muistiinpanot, yhteensä 6 kappaletta ja päiväkirjamerkinnot, jotka opinnäytetyöntekijä kirjasi ylös pajakeskustelun päätteeksi, yhteensä 6 kappaletta. Taulukkoon 3 on koottu koko opinnäytetyön aineisto, jaoteltuna pajakohtaisesti.

TAULUKKO 3. Opinnäytetyön aineisto.

PAJAT	AINEISTON LAATU	AINEISTON MÄÄRÄ
Pajat 1 ja 3	Kasvattajien tekemät ryhmäkeskusteluiden muistiinpanot	18 ryhmätyöskentelyn kirjausta
Paja 2	Kasvattajien henkilökohtaiset muistiot mielikuvamatkalta metsäpedagogiikan tulevaisuuteen	20 muistiota
Pajat 1, 2 ja 3	Opinnäytetyön tekijän päiväkirjamerkinnot pajoista	6 päiväkirjaa
Pajat 1, 2 ja 3	Opinnäytetyön tekijän muistiot pajoista	6 muistiota

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla, koska se soveltuu hyvin erilaisten dokumenttien analysointimenetelmäksi (Tuomi & Sarajärvi 2018; Vilkkä 2021, 163). Analyysin tarkoitus on muuttaa tutkittava ilmiö ymmärrettävään, tiivistettyyn muotoon kadottamatta sen merkityksellistä sisältöä ja järjestää tutkittu aineisto, niin että siitä on helpompi tehdä johtopäätöksiä. Sisällönanalyysissä tutkittavasta aineistosta etsitään merkityssuhteita. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117, 122; Vilkkä 2021, 163–164.) Tässä opinnäytetyössä sekä analyysi, että tulokset on raportoitu aineistolähtöisesti. Tähän päädyttiin, sillä tavoitteena oli kasvattajien osallisuuden korostuminen kehittämisprosessissa. Kasvattajille haluttiin antaa mahdollisimman paljon valtaa vaikuttaa kehittämistyön suunnan määrittelyyn.

Kaukko ja Kiilakoski (2023) nostavat esille toimintatutkimuksen erilaisen luonteen tutkimuksen etenemisessä. Heidän mukaansa toimintatutkimuksessa merkittävää on tutkittavien osallisuus tutkimusprosessissa, sillä toivottavaa on, että tutkija ja tutkittavat toimivat vahvassa yhteistyössä tutkimuksen eri vaiheissa. Voidaan puhua jopa tutkittavien kanssatutkijuudesta, sillä toimintatutkimuksessa osallistujien pitäisi saada vaikuttaa tutkimuksen kulkuun, niin tutkimuskysymysten määrittelyssä kuin ratkaisuisssakin. Tämä vahvistaa erityisesti kehittämistyön ja tutkimuksen moniäänisyyttä ja herättelee ihmisten ajattelua. (Kaukko & Kiilakoski 2023, 205, 217–219.)

Laadullisessa tutkimuksessa yleistä on, että analyysiä tehdään tutkimuksen jokaisessa vaiheessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122). Myös tässä opinnäytetyössä alustavaa analyysiä on tehty aineistolle jo työpajatyöskentelyn aikana, kun materiaalia teemoitettiin kolmatta pajaa varten. Varsinainen sisällönanalyysi suoritettiin työpajatyöskentelyn päätyttyä.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tehdään yleisimmin kolmivaiheisesti. Ensin aineisto pelkistetään eli redusoidaan, jolloin aineistosta etsitään kaikki olennainen data ja karsitaan epäolennaisuudet pois. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–123). Tässä opinnäytetyössä pelkistämisvaihe on ollut hyvin vähäinen, sillä kasvattajien tuottama työpajamateriaali on jo lähtökohtaisesti ollut tiivistettyä ja karsittua, kun ryhmäkeskusteluissa kasvattajien yhteisistä keskusteluista on muistiinpanoihin koottu vain olennaiset seikat.

Sisällönanalyysin alkuvaiheessa kaikki työpajoissa esille nousseet henkilökunnan kommentit koottiin allekkain. Tämä auttoi lisäämään ymmärrystä siitä, mitä asioita missäkin ryhmäkeskustelussa pidettiin merkityksellisinä ja mitkä seikat korostuivat tai nousivat esille useamman kerran. Tarkkaa huolta pidettiin myös siitä, etteivät pienimmänkään painoarvon saaneet mielipiteet jääneet tässä vaiheessa analyysin ulkopuolelle.

Seuraava vaihe aineistolähtöisessä analyysissä on ryhmittely eli klusterointi. Samaan aihepiiriin kuuluvat pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään yhteen ja ryhmittelyn perusteella niistä muodostetaan alaluokkia, jotka nimetään sisältöä vastaavaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.) Tässä opinnäytetyössä samaan aihepiiriin kuuluvat asiasisällöt ryhmiteltiin yhteen ja listattiin taulukkoon. Näistä ryhmistä muodostettiin alaluokkia. Taulukossa 4 on nähtävillä esimerkki ryhmittelyvaiheesta.

TAULUKKO 4. Esimerkki työpajoista kerätyn aineiston ryhmittelyvaiheesta.

ALKUPERÄISILMAISUT	PELKISTYKSET	ALALUOKAT
Vaikeuksia saattaa aiheuttaa lasten allergiat, tuen tarpeet, ikä	Lasten allergiat, tuen tarpeet ja ikä asettavat haasteita.	Kasvattaja kantaa vastuun lasten turvallisuudesta metsässä.
Riskileikkeihin liittyy kiinteästi lapsituntemus (tieto kenen motoriset taidot ovat riittävät)	Riskileikeissä tärkeää lapsituntemus	
Taitavan lapsen rajoittaminen voi olla hyvin turhauttavaa.	Taitavien lasten rajoittaminen on turhauttavaa.	
Riskileikeistä tulee myös onnistumisen elämyksiä. Itsetunto vahvistuu, kun osaa jänniäkin juttuja.	Riskileikit vahvistavat lasten itsetuntoa ja tuottavat onnistumisen elämyksiä.	
Aikuisten pelot (eläimet, tapaturmat) (Liiallinen varovaisuus tai uhkarohkeus)	Kyllä kasvattaja voi auttaa lapsia kiipeilemään, jos kokonaisturvallisuus säilyy.	
Yhteisten sääntöjen puute (Turvallisuuteen liittyvät) esim. Kova tuuli, ukonilma, käärmeet yms.	Kasvattaja voi vieressä taata turvallisuutta.	
Metsä miljöönä rauhallinen, hyvä äänimaailma	Rauhallinen äänimaisema	
Ajantaju katoaa myös aikuisilta.	Ajantaju katoaa myös aikuisilta	
Metsä tarjoaa aina sen mitä lapsi tarvitsee! Rauhoittaa tai aktivoi.	Tarjoaa mitä lapsi tarvitsee (rauhhoittaa tai aktivoi)	
Lasten seikkailumielen herääminen, rohkeus ja sinnikkyys	Herättää seikkailumielen	
	Kasvattaa rohkeutta ja sinnikkyyttä	
Oppiminen ja oivaltaminen, kun opetetaan luonnossa luonnosta.	Oppimista kokemuksellisesti oivaltaen	
Lapset toimivat paremmin yhteistyössä metsässä	Lasten välinen yhteistyö lisääntyy	
Metsä on kokonaisvaltainen elämys lapselle, tuoksut ja äänet yms.	Tarjoaa kokonaisvaltaisia elämyksiä	
Metsää aiemmin arastelevan lapsen luontosuhteen vahvistuminen	Vahvistaa lasten luontosuhdetta	
Motoristen taitojen kehitys ja rohkeus/sallivuus	Kehittää lasten motorisia taitoja	

Viimeisessä vaiheessa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ryhmittelyä jatketaan muodostamalla alaluokista yläluokkia ja tarvittaessa vielä yläluokista pääluokkia. Tällä aineiston käsitteellistämällä eli abstrahoinnilla pyritään muuntamaan tutkimusaineisto teoreettisiksi käsitteiksi ja johtopäätöksiksi, jotka vastaavat tutkimusongelmaan. Aineiston tulisi muodostaa selkeä tutkimusongelmiin linkittyvä ketju alkuperäisilmaisuista, pelkistysten ja ala- ja yläluokkien kautta johtopäätöksiin asti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.) Tässä opinnäytetyössä alaluokista muodostui neljä yläluokkaa. Taulukossa 5 on nähtävillä sisällönanalyysin abstrahointivaihe.

TAULUKKO 5. Sisällönanalyysin abstrahointivaihe.

ALALUOKAT	YLÄLUOKAT
Metsässä lapsella on mahdollisuus oppia kokemuksellisesti.	Metsä monipuolisena oppimisympäristönä
Metsä aktivoi lapsia leikkimään.	
Kasvattaja vahvistaa metsässä lasten osallisuutta ja mahdollistaa lapsilähtöisen tutkimisen.	
Kasvattaja kantaa vastuun lasten turvallisuudesta metsässä.	Lapsituntemus ehtona turvallisuudelle
Metsässä kasvattajalta tarvitaan läsnäoloa, luottamusta ja hyvää ryhmänhallintaa.	Sasin metsäpedagogiikan vahva perusta
Sasin päiväkodin metsäpedagogiikka on suunnitelmallista ja säännöllistä.	
Meillä on monipuoliset metsäalueet ja paljon välineitä pedagogiikan tueksi.	
Yhteistyö ryhmien välillä tuottaa laadukasta metsäpedagogiikkaa.	Toimiva yhteistyö Sasin metsäpedagogiikan kehittämisen avaimena
Avoin vuorovaikutus lasten vanhempien kanssa lisää luottamusta.	
Hyvä yhteistyö ruokahuollon kanssa mahdollistaa toimivan metsäpedagogiikan.	
Hämeenkyrön kunta on avainasemassa Sasin oman metsäpaikan rakentamisessa.	

Sisällönanalyysiä tehdessä on tärkeää huomioida, että tutkijan muodostamat yläluokat vastaavat selkeästi tutkimuskysymykseen (Elo ym.2022, 224). Tässä opinnäytetyössä tätä huomioitiin vertaamalla aineistoa tutkimuskysymyksiin ja muokkaamalla yläluokkien nimiä useampaan kertaan. Tässä kohdassa aineistosta karsiutui pois epäolennainen aines, joka ei peilannut tutkimuskysymysten kanssa. Opinnäytetyön alkuvaiheessa laadittuja tutkimuskysymyksiä arvioitiin uudelleen ja niitä hienosäädettiin vastaamaan paremmin tarkoitustaan. Vilkan (2021) mukaan on tavallista, että laadullisessa tutkimuksessa, joudutaan täsmentämään tutkimuskysymyksiä tutkimuksen edetessä. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tutkijan on hyvä pyrkiä ymmärtämään tutkittavien näkökulmaa myös analyysivaiheessa. Koska tämän opinnäytetyön aineisto oli itsessään jo hyvin pelkistettyä, oli luokkien muodostamisessa suhteellisen vaivatonta säilyttää yhteys kasvattajien näkökulmiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127; Vilka 2021, 56.)

Seuraavassa luvussa esitellään opinnäytetyön tuloksia. Analyysistä muodostui neljä yläluokkaa, joista jokainen esitellään omana alalukunaan. Kolme ensimmäistä alalukua vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen siitä, millaista metsäpedagogiikka on Sasin päiväkodissa tällä hetkellä. Neljäs alaluku vastaa

tutkimuskysymykseen siitä, mihin suuntaan Sasin metsäpedagogiikka halutaan jatkossa kehittää. Viidennessä alaluvussa esitellään konkreettiset metsäpedagogiikan kehittämisehdotukset, jotka kasvattajat ovat luoneet työpajatyöskentelyn aikana. Jotta kasvattajien ääni ja näkökulma tulisi kuuluviin mahdollisimman autenttisenä, on työpaja-aineistosta nostettu esille sitaatteja.

5 METSÄPEDAGOGIIKKA SASIN PÄIVÄKODISSA

5.1 Millaista on metsäpedagogiikka Sasin päiväkodissa?

5.1.1 Metsä monipuolisena oppimisympäristönä

Kasvattajat painottivat metsän kokemuksellista ja elämyksellistä elementtiä. Metsäretki näyttäytyy lapselle kokonaisvaltaisena elämyksenä, jossa yhteys luontoon syntyy aidosti, lapsen omakohtaisten luontokokemusten kautta. Sasin päiväkodissa uskotaan vahvasti, että oppiminen on lapselle helpompaa metsäympäristössä kuin sisällä. Metsä tarjoaa rikkaan oppimisympäristön, jossa lapsella on mahdollisuus oivaltaa itse ja oppia tutkimalla.

Ryhmäkeskusteluissa kuvattiin sitä, kuinka metsä herättää lapsen seikkailumielen ja mielikuvituksen. Osallistujat kokivat, että metsässä lasten on helppo löytää leikki. Lisäksi tuotiin esille, että metsässä ajantaju katoaa myös kasvattajilta. Sasin päiväkodin kasvattajat kokivat metsän rauhoittavaksi oppimisympäristöksi. Se nähtiin paikkana, joka sekä virittää että aktivoi lapsia sen mukaisesti mitä kukin tarvitsee.

Metsä tarjoaa aina sen mitä lapsi tarvitsee! Rauhoittaa tai aktivoi.

Kasvattajat nostivat esille, että Sasin päiväkodissa metsään mennään myös harjoittelemaan motorisia taitoja. Paras liikuntatuokio syntyy puunrungon päällä tasapainoilla, kiipeilyköyttä pitkin kivutessa tai kiviltä alas hyppiessä. Näitä taitoja lapset opettelevat metsässä omasta aloitteestaan. Kun yksi lapsista keksii uuden motorisen haasteen, ovat kohta kaikki samaa taitoa kokeilemassa. Koettiin, että lapsen luontosuhteen vahvistaminen tapahtuu parhaiten metsään menemällä, kun lapsi saa olla oikeasti kosketuksissa luonnon kanssa. Yhdessä leppäkerttuja ihmetellessä tai mustikoita syödessä syntyy vahva ja omakohtainen tunneside luonnon kanssa. Sasin kasvattajien mielestä metsässä lasten välinen yhteistyö lisääntyy ja helpottuu. Esimerkkinä kerrottiin, että lapset leikkivät eri kaverien kanssa metsässä kuin sisällä, ja leikkiin liittyminen käy helpommin metsäympäristössä.

Työpajoissa keskusteltiin paljon kasvattajan asenteista metsäpedagogiikkaa kohtaan ja sen merkityksestä lasten kokemukselle. Korostettiin, että kasvattajat toimivat tärkeänä esimerkkinä lapsille ja se, miten he suhtautuvat erilaisiin sääolosuhteisiin ja ulkoiluun, on ratkaiseva merkitys lapsen kokemuksen muodostamisessa. Kasvattajien rooli nähtiin erilaisena metsäympäristössä kuin sisällä. Sasin päiväkodin henkilökunta koki, että metsässä kasvattajat toimivat lapsilähtöisemmin kuin sisällä. Kasvattajat kuvasivat tätä ilmiötä niin, että metsäretkillä on tärkeää jättää suunnitelmaan vapautta sille, mitä luonnosta voi nousta esille ja mihin lapset kiinnittävät huomionsa. Kasvattajien tehtävänä on mahdollistaa lasten luonnon tutkiminen ja erityisesti korostettiin, että lapsille tulee metsässä jättää paljon aikaa omaehtoiselle leikille.

Metsässä aikuisen tekemä suunnitelma ei ole niin vahvaa. Metsä mahdollistaa lapsilähtöisen tutkimisen.

Erilaiset leikkipaikat, jotka ovat metsässä luonnostaan ja tarjoavat jännitystä (kolot, oksat...).

Pajakeskusteluissa kävi ilmi, että Sasin päiväkodin työntekijät näkivät metsän ympäristönä, joka aktivoi lapsia leikkimään. Kasvattajat korostivat, että metsään mennään lasten kanssa erityisesti leikkimistä varten. Koettiin, että metsä ruokkii lasten mielikuvitusta ja siellä on sekä tilaa että aikaa leikille. Metsässä lasten leikit voivat laajentua ja yhdistyä toisiinsa luontevasti. Metsästä löytyy luovia leikkipaikkoja ja toisten lasten äänet eivät häiritse leikkirauhaa, sillä luonto tasoittaa äänimaailmaa. Kasvattajat korostivat, että yhteinen hauskuus saattoi alkaa jo matkalla metsäpaikalle.

Kasvattajat kuvasivat lasten kokemusta omasta metsäpaikasta. Lapsille kehittyi vahva tunneside niihin metsäpaikkoihin, joissa retkeillään säännöllisesti. Lapsilla on ikään kuin mahdollisuus ”omia metsän tila” ja heille syntyy vahva kokemus siitä, että tämä paikka on meidän omamme. Leikissä lasten metsään luoma oma toimintakulttuuri näkyy vahvimmin. Hyvänä esimerkkinä tästä on se, että Sasin päiväkodin metsäretkipaikat on nimetty lasten leikkien mukaisesti. ”Kivikolla” erilaiset kivet muuttuvat lasten leikeissä kodeiksi tai moottoripyöriksi, joilla matkustetaan yhdessä. ”Salakuuset” ovat isoja mahtavia kuusia, joiden tunnelmasta nimi kertoo. Kuusten alla on suojainen ja salainen tila, jonne mahtuu, vaikka koko lapsiryhmä.

Lapset luo metsäpaikoilla omaa toimintakulttuuria, joka näkyy mm. leikeissä.

Lasten leikki on mielikuvituksellista ja pitkäkestoista.

Mahdollisuus ”omia tila”; tunne siitä, että tämä on meidän. Voin rakentaa jotain ihan omaa ja omannäköistä ja säästää sen.

Lasten metsäleikkejä kuvattiin pitkäkestoisiksi, sillä leikit usein jatkuvat seuraavalla kerralla siitä, mihin ne olivat edellisellä metsäretkellä päättyneet. Lasten rakentamat majat odottavat metsässä valmiina seuraavaa leikkikertaa. Aineistossa nousi esiin vahvana kasvattajien näkemys metsäretkeilyn ryhmäyttävästä vaikutuksesta. Oli huomattu, että retkeily on hyvä keino lähentää lastenvälisiä suhteita.

5.1.2 Lapsituntemus ehtona turvallisuudelle

Metsäpedagogiikkaan liittyvät turvallisuuskulmat aiheuttivat kiivasta keskustelua työpajoissa. Kasvattajat kokivat, että Sasin päiväkodissa on epäselvät säännöt metsäretkeilylle ja he olivat epävarmoja esimerkiksi siitä voiko metsään mennä yksin lapsiryhmän kanssa vai tarvitaanko mukaan toinen kasvattaja. Huolta aiheuttivat myös käärmeet, ukonilmat, myrskyt ja petoeläimet. Koettiin, että kasvattajan tulee olla tietoinen monista asioista retkille lähtiessä, kuten lasten tuen tarpeista, allergioista ja sairauksista. Yhtenä pääteemana pajakeskusteluissa tulikin esiin se, että kasvattajan ryhmänhallinta vaikuttaa paljon metsäretkeilyn turvallisuuteen. Korostettiin, että kasvattajan tulee tuntea hyvin lapsiryhmänsä ja retkipaikat, sillä kasvattajan hyvä lapsituntemus lisää turvallisuutta metsäretkillä.

Metsäretket - montako aikuista?

Mitä jos aikuiselle sattuu jotakin metsässä ja hän on yksin (lasten kanssa)?

Myrskyllä ei metsään.

Metsä on iso tila – ryhmänhallinta. Tunne lapsesi ja ryhmäsi!

Työpajoissa nousi esille Sasin päiväkodin kasvattajien kannustava ja ennakkoluuloton suhtautuminen lasten riskileikkeihin metsässä. Nähtiin, että riskileikit nostavat lasten itsetuntoa ja tuottavat lapsille onnistumisen elämyksiä. Korostettiin, että mikäli kiville kiipeäminen kielletään kaikilta lapsilta, motorisesti taitavat lapset turhautuvat, kun haasteet eivät vastaa heidän taitojaan. Riskileikkien mahdollistamisessa avainasemaan nostettiin kasvattajan lapsituntemus. Kasvattajan tärkein tehtävä metsäpedagogiikassa nähtiin olevan lasten turvallisuudesta vastaaminen ja lasten kannustaminen. Kasvattajat kuvasivat kuinka he haluavat auttaa metsässä lapsia oppimaan uusia motorisia taitoja kuten esim. kiville kiipeämistä.

Kyllä kasvattaja voi auttaa lapsia kiipeilemään, jos kokonaisturvallisuus säilyy.

Riskileikeistä tulee myös onnistumisen elämyksiä – itsetunto vahvistuu, kun osaa jänniäkin juttuja.

Kasvattajan tulee olla kuitenkin läsnä ja lähellä, takaamassa lapsen turvallisuutta. Kerrottiin kuinka kasvattajat auttavat yksittäisiä lapsia ylös kiven päälle, jotta he pääsevät mukaan leikkiin. Korostettiin, että kasvattajan tehtävänä on näissä tilanteissa kieltämisen sijasta tukea lasta pääsemään mukaan toimintaan.

5.1.3 Sasin metsäpedagogiikan vahva perusta

Työpajoissa todettiin, että Sasin päiväkodin metsäpedagogiikasta löytyy paljon vahvuuksia. Päiväkotia ympäröivät monipuoliset metsäalueet, joita on osattu hyödyntää monella tapaa. Päiväkodin läheisyydestä löytyy useita metsäretkipaikoja, järvi, puupölkyistä rakennettu ”metsäravintola, kiipeilyköysi, sekä talvella hiihtoladut ja pulkkamäki.

Hyvät metsäympäristöt lähellä: lintutorni, järvi, metsäravintola, hiihtoladut, köysirata, pulkkamäet.

Henkilökunta koki, että päiväkodissa on hyvät välineet retkeilyyn ja ulkoliikuntaan. Metsäpedagogiikan tueksi päiväkodista löytyy telttoja, retkikeittimiä, runsaasti metsäretkeilyyn suunnattuja oppimateriaaleja, retkeilyastiat ja jopa retki-

alueista piirretty kartta. Keskusteluissa nousi esille, että Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan koettiin olevan säännöllistä ja suunniteltua. Lapsiryhmät retkeilevät metsässä viikoittain ja ryhmien välistä yhteistyötä toteutetaan paljon erityisesti metsäretkeilyn muodossa. Sasin päiväkodin metsäpedagogiikka ei ole irrallinen osa muusta toiminnasta, vaan se nivoutuu hyvin muuhun pedagogiikkaan kuten Vihreän Lipun toimintaan. Lapsiryhmät dokumentoivat metsässä tapahtuvaa toimintaa paljon ja tätä kautta metsäpedagogiikka tulee näkyväksi myös päiväkodin ulkopuolelle ja vanhemmille.

Paljon osaamista ja koulutusta asiaan.

Pitkä kokemus metsäpedagogiikan toteuttamisesta ja kehittamisestä.

Säännöllistä ja sitoutunutta.

Kasvattajat kokivat, että Sasin päiväkodissa metsäpedagogiikkaa on kehitetty pitkäjänteisesti ja päiväkodissa on paljon metsäpedagogiikan osaajia. Päiväkodin johto tukee vahvasti metsäpedagogisiin koulutuksiin osallistumista, sillä henkilökuntaa kannustetaan osallistumaan mm. ympäristökasvattajakoulutuksiin. Kasvattajien sitoutuminen ja motivaatio metsäpedagogiikan totuttamiseen näkyy arjessa. Pajakeskusteluissa mainittiin, että myös uudet työntekijät tietävät Sasin päiväkodin luontopainotuksesta tullessaan työyhteisöön.

Julkilausuttu arvopohja, johon kaikki sitoutuu (koko kunnan yhteinen asia).

Keskusteluissa nousi esiin kasvattajien kokemus siitä, että päiväkodin vahvana punaisena lankana toimii ympäristökasvatus ja metsäpedagogiikka koetaan vahvaksi osaksi tätä kokonaisuutta. Kasvattajat kuvasivat kuinka he retkeilevät metsässä säännöllisesti ryhmänsä kanssa. Metsässä toteutettava pedagogiikka nähtiin monipuolisena. Kuvaitiin mm. taidetuokioita, musiikkihetkiä, roolileikkejä ja toiminnallisen matematiikan opetusta. Metsään myös lähdettiin lähes säästä riippumatta.

5.2 Millaista metsäpedagogiikkaa Sasin päiväkodissa halutaan jatkossa toteuttaa?

5.2.1 Toimiva yhteistyö kehittämisen avaimena

Keskeisenä teemana pajakeskusteluissa nousi esille, että tarvitaan paljon toimivaa yhteistyötä, jotta Sasin päiväkodissa voidaan jatkossa edistää laadukasta metsäpedagogiikkaa. Kasvattajat olivat halukkaita edistämään erityisesti lapsiryhmien välistä yhteistyötä metsäretkien toteuttamisessa ja suunnittelussa. Yhteistyö auttaisi eteenkin alle kolmevuotiaita pääsemään useammin luontoon, sillä kasvattajat kokivat, että pienten kanssa retkeilyssä tarvitaan paljon henkilöstöresursseja.

Olisi ryhmärajoja ylittäviä metsäretkiä. Isot ja pienet retkeilisivät yhdessä.

Pienille lisää aikaa olla metsässä.

Metsäretkiä totutettaisiin erilaisissa ryhmissä esim. isot ja pienet.

Sasin päiväkodin henkilökunta kuulutti avointa keskustelua lasten vanhempien kanssa metsäpedagogiikan tavoitteista ja retkeilyn säännöistä. Kasvattajilla oli kokemusta, siitä että vanhemmat saattoivat olla huolissaan lasten turvallisuudesta. Todettiin, että riskileikkien salliminen vaatii avointa keskustelukulttuuria lasten vanhempien kanssa, sillä heitä voi huolestuttaa lasten turvallisuus esim. kiville kiipeillessä. Koettiin myös, että Sasin päiväkodin perheet arvostavat metsäretkeilyä ja sitä, että luonnossa ja ulkona vietetään paljon aikaa lasten kanssa. Korostettiin, että on tärkeää avata perheille ryhmien metsäpedagogista toimintaa ja hyvänä väylänä pidettiin metsäretkien dokumentointia ryhmien omien somekanavien kautta. Tätä kautta vanhemmat pääsisivät näkemään lasten ilon ja riemun metsäretkillä ja samalla kasvattajilla olisi mahdollisuus kertoa metsäretkeilyn taustalla olevasta pedagogiikasta tarkemmin.

Pajakeskusteluissa haastavana nähtiin metsäretkeilyn ja lounasruokailun aika-tilaus. Kasvattajat toivoivat kiireettömyyttä ja joustoa ruokailuaikoihin, jotta retkeltä ei tarvitsisi kiiruhtaa päiväkodille lounaalle. Sasin päiväkodissa ryhmillä on myös mahdollisuus ruokailla ulkona, joko päiväkodin pihassa olevalla kodalla tai

metsässä. Näitä kokemuksia arvostettiin ja kasvattajat toivoivat ryhmien ulkoruokailujen mahdollistamista useammin. Ideana nostettiin esiin toive siitä, että ruoka kuljetettaisiin metsäpaikalle päiväkodilta, sillä nyt henkilökunta huolehtii itse lounaan metsään maitokärkyjen avulla.

Kiireettömyys, ettei ruokahuolto määrittäisi aikataulua.

Metsäruokailujen mahdollistaminen useammin ja useammalle – joka ryhmälle mahdollisuus ruokailla metsässä kerran viikossa.

Todettiin, että päiväkodin pihasta löytyvää grillikotaa voitaisiin hyödyntää enemmän, sillä lounaan syöminen kodalla metsän sijasta koettiin helpommaksi ja pienemmäksi askeleeksi ryhmien ulkoruokailulle. Makkaranpaistomahdollisuus kodalla ryhmien oman kiinnostuksen mukaisesti palvelee hyvin myös pienempien lasten ryhmiä. Ehdotettiin että jos ryhmä syö lounasta metsässä, ruokailuaika voisi olla aikaisemmin. Näin astioiden palautukselle keittiöön ei olisi liian hoppu, vaan aikatauluun saataisiin joustoa. Päätettiin jättää viimeinen lounasvuoro päiväkodin ruokasalissa klo 11.30 kunkin päivän metsäretkeilijöiden käyttöön. Näin metsästä ei olisi niin kiire takaisin päiväkodille ja lapsille jäisi enemmän aikaa myös leikkiin.

Ulkoruokailuun kaivattiin selkeimpiä ohjeita (mitä mukaan, missä tavarat, aikataulu) ja jo ulkoruokailua osaavan henkilökunnan opastusta muille kasvattajille. Kasvattajat kokivat, että jatkossa toimimaton yhteistyö keittiön kanssa, saattaisi olla merkittävä este metsäpedagogiikan toteuttamiselle. Korostettiin, että tällä hetkellä hyvin toimiva ja joustava yhteistyö päiväkodin ruokahuollon kanssa mahdollistaa lapsiryhmien kiirettömän metsäretkeilyn.

Pajatyöskentelyssä visioitiin Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan tulevaisuuden askeleita. Aineistossa nousi esiin näkemys, että Sasin päiväkodin henkilökunnalla oli hyvin selkeä yhteinen unelma tulevaisuuden metsäpedagogiikasta päiväkodissa. Suurin osa kasvattajista jakoi haaveen päiväkodin omasta metsäpaikasta, jonka keskuksena olisi oma kota tai laavu ja josta löytyisi myös ulkovessa ja varastotilat metsäretkeilyvarusteille. Tämä paikka mahdollistaisi lapsille tutkimisen ja seikkailemisen ja pidemmän mahdollisuuden vierailla metsässä, kun lounas ja päiväunet voitaisiin toteuttaa kodalla.

Metsässä olisi kiipeilyrata, laavu (päikkärit) ja makkaranpaistopaikka ja riippumatot.

Metsäpaikka, missä kota, wc ja muut tarvittavat.

Keskusteluissa nostettiin esille, että Hämeenkyrön kunta on avainasemassa Sasin päiväkodin oman kodan rakentamisessa ja rahoittamisessa. Jotta Sasin päiväkodin metsäpedagogiikka voisi nousta seuraavalle askeleelle tarvitaan tahtoa ja resursseja kunnan taholta. Nyt lapsiryhmät retkeilevät metsässä ilman suojaa tai mahdollisuutta vessataukoihin. Tämä asettaa toiminnalle monia rajoitteita erityisesti alle kolmevuotiaiden kohdalla ja haastavissa sääolosuhteissa. Henkilökunnan yhteisenä toiveena oli inspiroitua yhdessä metsäpedagogisesta toiminnasta.

Haaveilemme iloisesta ja innostavasta metsäpedagogiikasta Sassisissa!

Henkilökunnan metsäpedagogisiin haaveisiin liittyi myös tekemisen ja olemisen rauha ja luonnon kauneudesta nauttimisen näkökulma. Pajakeskusteluissa kuvailtiin myös metsään lapsia varten rakennettuja seikkailu- ja kiipeilyratoja, joissa lapset kiipeilisivät oman taitotasonsa mukaisesti. Haaveiltiin kokopäivän kestävästä linja-autolla toteuttavista metsäretkistä, päiväunien nukkumisesta ulkona ja makkaranpaistopaikasta metsässä. Ideoitiin, että seikkailuratoja voitaisiin toteuttaa itse, helpostikin ryhmien yhteistyöllä. Korostettiin, että metsäpedagogisessa toiminnassa kannattaa hyödyntää toisten ryhmien ideoita, koska kasvattajilta kuuluu usein paljon aikaa pedagogisen toimintaympäristön rakentamiseen. Kun yksi lapsiryhmä saisi idean metsän tasapainoiluradan rakentamisesta, voisivat kaikki ryhmät hyödyntää tätä valmiiksi pystytettyä seikkailupaikkaa vuorollaan.

5.2.2 Sasin päiväkodin metsäpedagogiset periaatteet ja metsäkummitointiminta

Työpajatyöskentelyn tulokset esitettiin henkilöstölle päiväkodin kehittämispäivässä elokuussa 2024. Kasvattajien pajoissa muodostamista metsäpedagogiikan periaatteista keskeisimmät koottiin yhteen ja ne ovat nähtävillä kuvassa 3.

Seuraavaksi kuvataan tarkemmin niitä metsäpedagogisia arvoja ja asenteita, joiden pohjalta kasvattajat ovat koonneet päiväkodin metsäpedagogiset periaatteet.

KUVA 3. Metsäpedagogiikan periaatteet Sasin päiväkodissa.

Metsäpedagogiikan periaatteiden ensimmäinen kohta, Jokainen sää on mahdollisuus, kuvaa kasvattajien suhtautumista säähän. Hyvin herkästi aikuisen tulee kommentoitua ”huonoa säätä”, kun luvassa on sadetta. Sasin päiväkodin kasvattajat haluavat opettaa lapsille, että kaikenlaisissa säätiloissa voidaan nauttia ulkoilusta. Sateella voidaan iloita lätäkölleikeistä, etsiä kastematoja tai pikkupakkasella voidaan lähteä villasukkajuoksulle. Metsän säätila onkin usein pihaa suojaisempi puiden ansiosta. Sasin päiväkodissa ulkoillaan paljon, sillä metsäretkien lisäksi pihalla leikitään säässä kuin säässä ja vanhempien kanssa keskustellaan lasten riittävästä varustuksesta. Lapsia opetetaan pukeutumaan sään mukaisesti. Onhan ulkoilu huomattavasti mukavampaa, kun varusteet ovat sopivat.

Matka päiväkodilta metsään nähtiin merkittävänä osana metsäretkeä. Leikki alkaa jo jonossa kävellessä ja matkalla voidaan pysähtyä vaikkapa tutkimaan muurahaispesää tai kuuntelemaan heinäsiirkkojen siritystä. Sasin kasvattajat lähtevät metsään leikkimään lasten kanssa. Leikille järjestetään aikaa ja metsää pidetään inspiroivana leikkiympäristönä lapsiryhmille. Kasvattajan tehtäväksi nähtiin lasten

leikin mahdollistaminen ja huolehtiminen siitä, että kaikki lapset löytävät leikin metsässä. Sasin päiväkodissa opetetaan lapsille, että kaikki otetaan mukaan leikkiin, eikä ketään saa jättää ulkopuolelle. ”En ole yksin, enkä viimeinen” on Sasin päiväkodin motto.

Kun kuljetaan metsässä, opetellaan samalla kunnioittamaan luontoa ja kaikkea elävää. Päiväkodissa lapsille opetetaan, että eläviä puita ei saa katkoa. Leikkiin voi ottaa vain valmiiksi katkenneita oksia. Leppäkertuilla ei saa leikkiä, vaan niidenkin elämää opetellaan arvostamaan. Yhdessä lasten kanssa opetellaan jokaisen oikeuksia ja niitä noudatetaan ryhmien metsäretkeilyssä. Aikuinen toimii mallina lapsille siinä, miten hän suhtautuu luontoon.

Sasin metsäpedagogiikan periaatteiden viimeisessä kohdassa kuvataan kasvattajan toimintaa ja asennetta metsäpedagogiikkaan. Kasvattajat pitivät tärkeimpänä metsäpedagogisena ohjenuorana kasvattajan omaa asennetta ulkoiluun. Sasin metsäpedagogiikka nojaa siihen ajatukseen, että kasvattajan esimerkillä on suuri merkitys metsäpedagogiikan toteutumisessa. Lapset aistivat herkästi, sen jos kasvattaja ei itse ole aidosti innostunut metsäretkelle lähdöstä tai suhtaudu avoimin mielin luonnon tutkimiseen. Jokaisen kasvattajan on tärkeää tutkia omaa luontosuhdettaan, sillä sen kautta lapsille välittyy arvoja ja asenteita luontoa kohtaan. Tärkeää on oppia itse nauttimaan luonnosta ja tutkimaan sen ihmeitä yhdessä lasten kanssa. Kasvattajan ei tarvitse valmiiksi osata tunnistaa eri lajeja metsässä, vaan niitä voidaan opetella yhdessä lasten kanssa. Avoin ja tutkiva mieli onkin kasvattajan merkittävin pedagoginen työkalu.

Päiväkodin metsäpedagogisten periaatteiden lisäksi työpajoissa oli syntynyt idea lapsiryhmien välisestä metsäkummitoiminnasta. Toiminta aloitettaisiin jakamalla ryhmät kummipareiksi, jotka retkeilisivät metsässä yhdessä säännöllisesti noin kerran kuukaudessa. Ideana oli tukea pienten lasten metsätoimintaa nimeämällä isojen ja pienten lasten ryhmät keskenään pareiksi. Tämä auttaisi lisäämään alle kolmevuotiaiden metsäretkille henkilöstöresurssia. Näin myös isommat lapset saisivat mahdollisuuden opettaa pienempiä ja jakaa sitä osaamista mitä ovat oppineet päiväkodin kestävän kehityksen kasvatuksessa. Kasvattajat toivoivat, että kummitoiminta auttaisi myös osaamisen jakamisessa henkilökunnan välillä. Kokeneemmat metsäpedagogit voisivat yhteisillä metsäretkillä esimerkiksi opastaa

toisia kasvattajia retkikeittimen käytössä tai teltojen hyödyntämisestä pedagogiikan välineinä.

Idea metsäkummitoiminnasta sai päiväkodin kehittämispäivässä hyväksyvän vastaanoton ja se päätettiin yhdistää päiväkodin Vihreän Lipun toimintaan ja aloittaa heti tällä lukukaudella. Päiväkodin metsäkummitoiminnan tueksi tehtiin vuosikello, jonka ideana on auttaa lapsiryhmiä kummitoiminnan pedagogisen sisällön suunnittelussa. Vuosikelloon oli koottu ideoita, joiden pohjalta yhteiset metsäretket voidaan toteuttaa. Kehyksestä on tehty löyhä, jotta ryhmissä voitaisiin ottaa mahdollisimman paljon huomioon lasten omia kiinnostuksen kohteita. Kuvaan 4 on koottu vuosikellon sisältö ja saman idean pohjalta muodostettu Sasin päiväkodin metsäkummien vuosikello on nähtävillä liitteessä 4.

METSÄKUMMIEN VUOSIKELLON SISÄLTÖ

- ❖ ELOKUU: Suomen luonnonpäivä (31.8.) ja VL-laulu
- ❖ SYYSKUU: Sienet
- ❖ LOKAKUU: Eläimet
- ❖ MARRASKUU: Metsäretki hyvin eväin, trangia mukaan!
- ❖ JOULUKUU: Joululauluhetki metsässä
- ❖ TAMMIKUU: Metsän eläinten talvi
- ❖ HELMIKUU: Osallistutaan yhdessä Ympäristötaideteos Lumi/Jää
- ❖ MAALISKUU: Kevätseuranta
- ❖ HUHTIKUU: Yhteinen lauluhetki metsässä
- ❖ TOUKOKUU: Juhlitaan yhdessä Vihreän lipun juhlaa!
- ❖ KESÄKUU: Ötökkäretki metsään

KUVA 4. Metsäkummien vuosikellon sisältö.

Koska uudenlaisen toimintamallin käynnistämisen vaarana on, että kasvattajat kokevat sen raskaana ja ”irrallisena” osana muusta pedagogisesta toiminnasta, ajatuksena oli yhdistää metsäkummit osaksi päiväkodin Vihreää Lippu -toimintaa. Näin siitä voisi tulla luonteva osa päiväkodin muuta kestävästä kehityksen pedagogiikkaa. Suomen luonnonpäivän ja Vihreän Lipun juhliminen ovat tapahtumia, joita päiväkodin Vihreän Lipun ohjelmasta on löytynyt jo aikaisempina vuosina. Vuosikellossa ne oli yhdistetty osaksi metsäkummien toimintaa. Myös helmikuun taidetapahtuma ympäristötaideteos ”Lumi ja jää” on päiväkotiin vakiintunut akti-

viteetti, jota on toteutettu jo monena talvena aiemmin. Läheiselle pellolle on rakennettu lumikylä, jossa on käyty leikkimässä. Samaa ideaa hyödynnettiin vuosikellossa helmikuulle, kun lapset pääsevät jatkossa yhdessä kummien kanssa rakentamaan tätä lumitaideteosta.

Metsäkummien vuosikelloon liitettiin vuodenaikojen vaihteluun ja luonnon havainnointiin liittyviä aktiviteetteja. Syyskuussa tutkitaan yhdessä sieniä, tammikuussa pohditaan mitä eläimet tekevät talvella, maaliskuussa etsitään luonnosta kevään merkkejä ja kesän korvalla kesäkuussa lähdetään yhteiselle ötökkäretkelle. Osa kummiteemoista oli valittu päiväkodin vakiintuneista metsäpedagogisista toimintatavoista. Päiväkodin normaaliin retkikäytäntöön kuuluu evästely pienen välipalan muodossa ja Sasin päiväkodista löytyykin ryhmien käyttöön valmiit retkievät ja -astiat. Marraskuussa hyödynnetään tätä lapsille tuttua toimintatapaa, kun metsäkummit retkeilevät yhdessä hyvin eväin. Ehkä metsässä tällä kertaa lämmitetään mehua retkikeittimellä tai toinen ryhmistä leipoo jotain ennakkoon retkelle mukaan otettavaksi.

Sasin päiväkodissa lasten suhdetta eläimiin tuetaan tutustumalla monenlaisiin eläinlajeihin. Luonteva valinta kummi aiheeksi olikin retki eläinteemalla. Lokakuussa totutettava eläinaiheinen metsäretki voi liittyä metsäneläimiin tai sitten retkelle voi lähteä mukaan joku päiväkodissa usein vierailevista koiravieraista. Koska metsäkummien yhteistyöstä haluttiin tehdä mahdollisimman kevyttä toimintaa, joka ei kaatuisi liian monimutkaiseen pedagogiseen suunnitteluun, valittiin teemoihin mukaan muutama metsässä totutettava lauluhetki. Kummiryhmien on helppo napata muutama ryhmässä laulettu laulu metsään mukaan ja yhteinen hetki on jo toteuttamista vaille valmis.

Päiväkodin kehittämispäivässä sovittiin, että metsäkummien toimintamallin kehitystyö tulee jatkumaan päiväkodin Vihreä Lipun kasvattajaraadissa. Raatiin kuuluu jokaisesta lapsiryhmästä yksi kasvattaja ja sen tarkoitus on koordinoida päiväkodin kestävä kehityksen työtä ja sen kehittämistä. Kasvattajaraati tulee arvioimaan tulevan lukuvuoden aikana ovatko lapsiryhmät pystyneet totuttamaan metsäkummitoimintaa suunnitelman mukaisesti, onko toiminta hyödyttänyt päiväkodin metsäpedagogiikkaa ja tarvitseeko toimintamalliin tehdä jotain muutoksia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Metsäpedagogiikka Sasin päiväkodissa

Tässä opinnäyteyössä lähdettiin kehittämään Sasin päiväkodin metsäpedagogiikkaa toimintatutkimuksellisen prosessin avulla. Opinnäytetyön avulla etsittiin vastauksia kahteen eri tutkimuskysymykseen: ”Millaista metsäpedagogiikka Sasin päiväkodissa tällä hetkellä on?” ja ”Millaista metsäpedagogiikkaa Sasin päiväkodissa halutaan jatkossa toteuttaa?” Opinnäytetyön tavoitteena oli myös luoda päiväkotiin uusia konkreettisia metsäpedagogisia periaatteita tai toimintatapoja.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”Millaista metsäpedagogiikka Sasin päiväkodissa tällä hetkellä on?” saatiin vastauksia monelta eri näkökulmasta. Työpaja-keskusteluissa käsiteltiin sekä päiväkodin metsäpedagogisia rakenteita että kasvattajien asenteita ja toimintatapoja metsäpedagogiikkaa kohtaan. Tuloksissa korostui, että päiväkodin metsäpedagogiikka lepää monella tapaa vahvalla perustalla.

Sasin päiväkodissa on yhteistyössä saatu aikaiseksi lapsiryhmien metsäretkeilyä tukeva pedagoginen rakenne, joka auttaa kasvattajia etukäteisvalmisteluissa. Ensiapuvälinein varustetut retkeilyreput, valmiit kartat ja monipuoliset retkeilyvarusteet odottavat päiväkodissa aina valmiina seuraavaa retkeilykertaa. Päiväkodista löytyy myös valmista metsäpedagogiikkaan sopivaa oppimateriaalia nopeasti mukaan otettavissa pusseissa. Näillä etukäteisvalmisteluilla on iso merkitys kasvattajien kokemukselle metsäpedagogiikan toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Tämä metsäpedagogiikkaa tukeva rakenne on myös osaltaan vaikuttanut siihen, että päiväkodin metsäpedagoginen toimintakulttuuri oli muodostunut säännölliseksi ja suunnitelmalliseksi.

Opetuksen tai kasvatuksen siirtäminen sisätilojen ulkopuolelle ei ole kuitenkaan aina helppoa tai itsestään selvää. Tammelan (2023) mukaan suomalaisten alakoulujen opettajat kokevat merkittävimmäksi ulko-opetuksen esteeksi retkiin liittyvän runsaan ennakkovarustautumisen. He korostivat, että opettajan tulee val-

mistautua metsäretkeen ensiapuvälinein ja kartoit, etsiä ulkopedagogiikkaan sopivaa opetusmateriaalia ja ottaa vielä metsäretkeilyssä huomioon aikataulut ja oppilaiden erityistarpeet. (Tammela. 2023, 54–55.) Kasvattajien ja opettajien siis kannattaa yhdistää voimavaransa ja tehdä metsäretkiin liittyviä etukäteisvalmisteluja yhdessä jo ennakkoon. Tämä turvaa ja vahvistaa yksikön metsäpedagogista toimintakulttuuria merkittävästi.

Opinnäytetyön tuloksissa nousi esille, että Sasin kasvattajilta löytyy uskallusta heittäytyä lasten kanssa ennalta määrittelemättömään oppimisen prosessiin. Metsään lähdetään Sasin päiväkodissa seikkailemaan ja tutkimaan luontoa lasten kanssa. Tämä ei ole itsestään selvää, sillä Ceciani ym. (2021) ja Sanderud ym. (2022) nostavat esiin, että metsäpedagogiikka vaatii kasvattajilta erityistä rohkeutta irrottautua tutusta ja ennakoitavasta pedagogisesta kehyksestä (Ceciani ym. 2021, 502; Sanderud ym. 2022, 1095, 1097). Myös Waite (2020) korostaa, että on normaalia, että kasvattajat epäröivät siirtää opetusta ulkotiloihin, sillä ulkona toimiessa kasvattajan rooli on erilainen kuin sisäopetuksessa. Luonnossa lasten kanssa toimiessa kasvattajan tulee luottaa lapsiin ja irtautua vahvasta etukäteissuunnittelusta. (Waite 2020, 15–17.)

Tammela (2023) nostaa esille samanlaisia tutkimustuloksia suomalaisesta kouluympäristöstä. Hänen mukaansa suomalaiset luokanopettajat arkailevat lapsiryhmän opettamista ulkotiloissa, sillä he pelkäävät menettävänsä ryhmänhallinnan. (Tammela. 2023, 54–55.) Myös Sasin päiväkodin kasvattajat kokivat, että metsäretkeily vaatii kasvattajalta hyvää ryhmänohjausta, sillä he korostivat kasvattajan vastuuta lasten turvallisuudesta metsässä. Huomattavaa oli, että Sasin kasvattajilta löytyi silti poikkeuksellista rohkeutta viedä lapsia metsään. Metsäretkeilyn hyödyt nähtiin merkittävimpinä kuin turvallisuuteen liittyvät huolenaiheet ja ratkaisuja tähän haettiin ryhmien ja kasvattajien välisen yhteistyön avulla. Mikäli kasvattaja ei kokenut oloaan varmaksi, järjestettiin ryhmän metsäretket yhteistyössä toisen kasvattajan tai naapuriryhmän kanssa.

Sasin kasvattajat nostivat esille lapsituntemuksen merkityksen turvallisen metsäpedagogiikan toteutumiselle. Kasvattajan lapsituntemus on yhteydessä sensitiiviseen vuorovaikutukseen, joka korostuu, kun toimitaan lasten kanssa luontoympäristössä. Norjalaiset tutkijat Tonge, Jones & Okely (2019) nostavat esille, että

kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutuksen laatu paranee sitä mukaa, mitä enemmän aikaa varhaiskasvatuksessa vietetään ulkona. Heidän tutkimuksensa tuli ilmi, että lasten emotionaalinen tuki lisääntyy sen myötä mitä enemmän lapsiryhmän kanssa toimitaan luonnossa. Kasvattajien herkkyyys vastata lapsen aloitteisiin ja tarpeisiin sensitiivisesti vahvistui luonnossa toimiessa. Luonto vahvisti kasvattajien sanatonta ja kehollista vuorovaikutusta lasten kanssa. (Tonge ym. 2019, 35–36.) Runsas metsäretkeily vahvistaa Sasin päiväkodin kasvattajien ja lasten välistä vuorovaikutusta. Se luo lapsille emotionaalista turvaa ja läheisyyttä mikä rikastuttaa heidän vuorovaikutussuhteitaan kasvattajien kanssa.

Opinnäytetyön tuloksissa tuli ilmi, että Sasin päiväkodin kasvattajat kokivat kasvattajan roolin muuttuvan metsässä erilaiseksi kuin sisätiloissa. Metsä koettiin erityisenä oppimisympäristönä, joka mahdollistaa nimenomaan lasten leikkimisen ja tutkimisen. Kasvattajan pedagoginen rooli on metsässä enemmän lasten osallisuutta mahdollistava, toimijuutta tukeva ja lapsilähtöinen. Tutkimustulokset tukevat tätä näkemystä, sillä kasvattajien toiminta luonnossa lapsiryhmän kanssa ilmentää enemmän osallistavaa pedagogiikkaa ja sensitiivistä vuorovaikutusta suhteessa lapseen (Alme & Reime 2021, 123; Ceciani ym. 2021, 502; Tammela 2023, 47–48). Sasin päiväkodin kasvattajien asenne ympäristökasvatusta ja metsäpedagogiikkaa kohtaan korosti kokemuksellisuutta ja leikin merkitystä oppimisessä. Tämä näkemys mukailee Aarnio-Linnanvuoren (2021) määritelmää ympäristökasvatuksesta, jossa hän korostaa sen elämyksellisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta (Aarnio-Linnanvuori 2021, 31).

Tässä opinnäytetyössä tuli ilmi, että Sasin päiväkodin kasvattajat suhtautuvat lasten riskileikkeihin metsässä yllättävän sallivasti. Havaittavissa oli poikkeuksellisen kannustavaa suhtautumista mm. lasten kiipeilyyn, kun kasvattajat kertoivat auttavansa lapsia ylös kiville ja turvaavansa vieressä kiipeilytilannetta. Tämä ei ole tavallista suomalaisessa varhaiskasvatuskulttuurissa, vaan myös meillä toimitaan varovaisesti ja korostetaan paljon turvallisuutta ja kasvattajan vastuuta lasten vaaratilanteiden ennaltaehkäisyssä. LeMasters ja Vandermaas-Peeler (2023) nostavat esille, että on tavallista, että kasvattajien asenteet lasten riskileikkejä kohtaan vaihtelevat paljon (LeMasters & Vandermaas-Peeler 2023, 10).

Soininen (2023) korostaakin, kasvattajien tulisi luottaa lasten osaamiseen ja sallia heille enemmän riskileikkejä, sillä se vahvistaa lasten minäpystyvyyttä. Varovaisuudella ja liiallisilla kielloilla voidaan jopa estää lapsen kehittymistä ja tällä voi olla negatiivista vaikutusta myös lasten hyvinvointiin ja terveyteen. Lasten täytyy saada kokeilla ja testata omia rajojaan sekä saada ikätasoisia haasteita. (Soininen, 2023, 47.) LeMasters & Vandermaas-Peeler (2023) tuovat esiin, että koulutuksen avulla voidaan vaikuttaa kasvattajien asenteisiin ja vähentää liiallista turvallisuushakuisuutta. Sillä kun kasvattajat tulevat tietoisimmiksi riskileikkien hyödyistä, myös heidän toimintansa muuttuu sallivammaksi. LeMasters & Vandermaas-Peeler toteavat, että lasten tulisi päästä nimenomaan luontoympäristöön harjaannuttamaan motorisia taitojaan, sillä heidän tutkimuksiensa mukaan päiväkotien pihaympäristöt eivät tarjoa lapsille riittävästi monipuolisia motorisia haasteita. (LeMasters & Vandermaas-Peeler 2023, 10–11.)

Ceciani ym. mukaan metsäpedagogiikassa olennaista on kasvattajien luottamus lasten omiin kykyihin ja riskiarviointiin. Tukemalla ja edistämällä lasten autonomiaa, kasvattajat tukevat lasten itsesäätelyn ja turvallisuuden kehittymistä. Riskileikkien salliminen kehittää myös lasten keskinäistä yhteistyötä ja vertaisoppimista. (Ceciani ym. 2021, 502–503.) Dabaja (2022) ja Stella ym. (2023) korostavat metsäpedagogiikan edistävän lasten motoristen taitojen kehittymistä. (Dabaja, 2022, 647; Sella ym. 2023, 13). Sasin päiväkodin kasvattajien sallivan riskipedagogiikan ja lasten metsäleikkien runsaan mahdollistamisen voidaan nähdä vaikuttavan positiivisesti päiväkodin lasten motoristen taitojen kehittymiseen ja riskien arvioinnin harkintakykyyn. Kun lapset saavat ottaa itse vastuuta toiminnastaan, heidän ajattelunsa kehittyy ja oma harkinta lisääntyy. Tällä saattaa olla iso merkitys lasten riskinarviointikyvyn kehittymiselle ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Sasin päiväkodin metsäpedagogiikalla on vahvat lapsiryhmien toimintaa tukevat rakenteet, jotka auttavat kasvattajia lapsiryhmien metsäpedagogiikan toteuttamisessa. Päiväkodin johdon koulutus ja kehitysmuotoisuus metsäpedagogiikkaa kohtaan tukee hyvin kasvattajien työtä ja mielenkiintoa aihetta kohtaan. Sasin päiväkodin kasvattajilta löytyy näkemystä kannustaa ja sallia lasten riskileikit metsässä, ja he ovat oivaltaneet metsäpeda-

gogiikan vaativan sensitiivistä ja lapsilähtöisempää lähestymistapaa kasvattajalta. Kuvioon 3 on koottu yhteen Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan vahvuudet.

Kuvio 3. Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan vahvuudet.

6.2 Metsäpedagogiikan kehittämisen suunta Sasin päiväkodissa

Vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen ”Millaista metsäpedagogiikkaa Sasin päiväkodissa halutaan jatkossa toteuttaa?” etsittiin tulevaisuuden visioiden ja haaveiden avulla. Työpajakeskusteluissa ja pajan 2 mielikuvamatkalla kasvattajien haaveet päiväkodin metsäpedagogiikan suunnasta osoittautuivat yllättävän samansuuntaisiksi. Kehittämisen lähtökohdaksi nostettiin toimiva yhteistyö ja yhteiseksi haaveeksi oma paikka metsässä. Tämän opinnäytteen konkreettiset tulokset viitoittavat osaltaan myös Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan tulevia suuntalinjoja.

Sasin päiväkodin kasvattajat toivoivat uuden metsäkummien toimintamallin auttavan kasvattajien välisessä vertaisoppimisessa. Heillä oli ideoita, siitä kuinka kokeneemmat kasvattajat voisivat auttaa toisia oppimaan mm. retkikeittimen käyttöä ja kuinka heitä voisi saada tukea omalle metsäpedagogiikalle, kun pääsisi

näkemään miten toiset kasvattajat toimivat lasten kanssa luonnossa. Tätä voitaisiin hyödyntää varhaiskasvatuksessa systemaattisemmin, sillä onhan meillä Suomessa paljon kasvattajia, joilla on kokemusta metsäpedagogiikasta. Waite (2020) korostaa, että erittäin tehokkaaksi todettu tapa lisätä opettajien rohkeutta ulkona tapahtuvaan pedagogiikkaan on vertaisoppiminen toisilta, osaavilta ulko-opettajilta (Waite 2020, 17). Tämä olisi helppo keino edistää metsäpedagogiikkaa niin varhaiskasvatuksessa kuin kouluissakin.

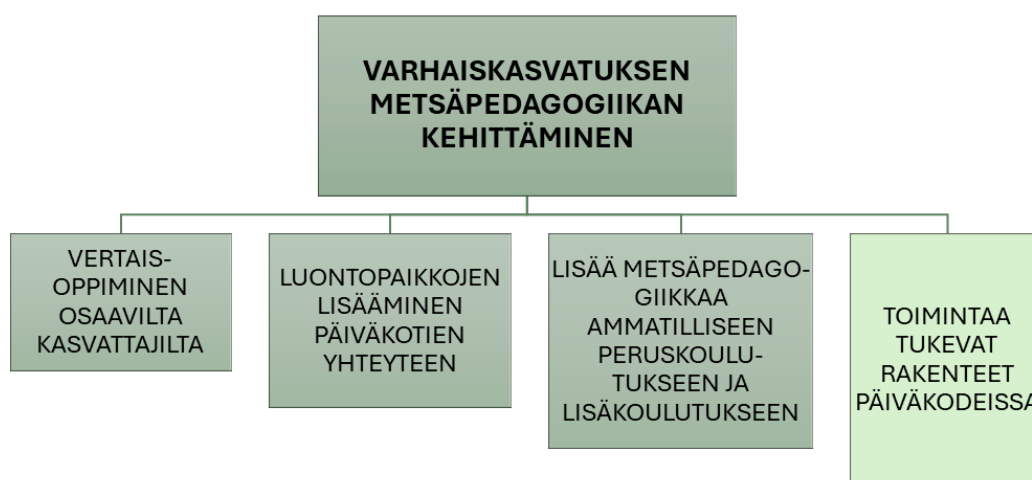
Sasin kasvattajien yhteisenä tulevaisuuden metsäpedagogisena haaveena oli oma paikka metsässä. Hyvin varusteltu kota tai laavu olisi looginen jatko päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämiseksi, sillä se lisäisi osaltaan myös kasvattajien kokemaa turvallisuutta metsäretkillä. Omassa kodassa tarvittavat välineet olisivat helposti saatavilla ja se tarjoaisi lapsiryhmille myös suojaa. Lisäksi lapsiryhmät voisivat viettää metsässä pidempiä aikoja, koska jopa päiväunet voitaisiin järjestää kodassa. Tämä paikka vahvistaisi kasvattajien sidettä metsään ja tekisi siitä heidän omansa. Barrable (2019b) korostaa luontosuhteen muodostumisessa merkityksellisen yhteyden syntymistä oman luontopaikan kautta. Paikkaan sidottu pedagogiikka edistää vahvan tunnesiteen muodostumista luontoon, joka edistää kiinnittymistä luontoympäristöön (Barrable 2019b, 297; Cantell 2024, 25). Tämä lisää kasvattajien kokemusta autonomiasta ja omistajuudesta niin metsäretkipaikkaan kuin samalla koko metsäpedagogiseen toimintakulttuuriin kuulumisesta.

Päiväkodin johdolla on iso rooli yksikön pedagogisen suunnan määrittelyssä, sillä ilman vahvaa johdon tukea päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen ei onnistu. Sasin kasvattajat kokivat, että päiväkodin metsäpedagogista toimintakulttuuria tuetaan vahvasti päiväkodin johdon taholta. Tästä hyvänä esimerkkinä mainittiin, että kasvattajia kannustetaan osallistumaan metsäpedagogiikkaan liittyviin koulutuksiin

Waiten (2020) tutkimuksissa nousi esille samankaltaisia tuloksia. Waite korostaa, että tarvitaan vahvaa tahtotilaa ja systemaattista työtä, jotta metsäpedagogiikka voi jalkautua kiinteäksi osaksi varhaiskasvatusta ja opetusta. Waite (2020) esittää useita tapoja, joilla metsäpedagogiikkaa tulisi kehittää. Hänen mukaansa metsäpedagogiikkaa tulisi lisätä alan ammattilaisten perus- ja lisäkoulutukseen, kirjata

sitä myös kansallisiin opetus- ja kasvatussuunnitelmiin, koulujen ja päiväkotien läheisyyteen tulisi lisätä luotokasvatukseen ja -opetukseen soveltuvia paikkoja sekä opettajien ja kasvattajien välistä vertaisopetusta tulisi hyödyntää tehokkaammin. (Waite 2020, 14, 22.)

Kuviossa 4 on esitetty Waiten (2020) metsäpedagogisen toiminnan kehittämisen periaatteet. Näihin on sisällytetty myös tässä opinnäytetyössä esille tullut ajatus siitä, että päiväkodin metsäpedagogista toimintaa voidaan vahvistaa metsäretkeilyä tukevien rakenteiden avulla.

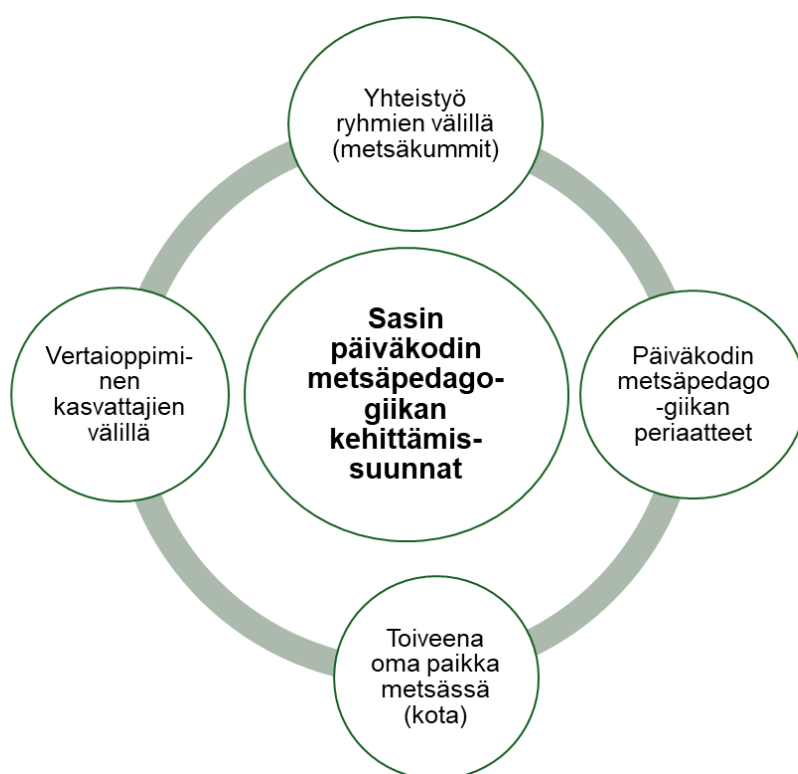

KUVIO 4. Varhaiskasvatuksen metsäpedagogiikan kehittämisen malli, mukailten (Waite 2020, 14, 22).

Opinnäytetyön konkreettiset kehittämisen tulokset olivat Sasin päiväkodin metsäpedagogiset periaatteet ja uusi lapsiryhmien toimintaa tukeva metsäkummien toimintamalli. Nämä molemmat ovat hyvin konkreettisia työkaluja varhaiskasvatuksen arkeen ja ne tukevat hyvin lapsiryhmien metsäpedagogista toimintaa sekä yhtenäistävät päiväkodin metsäpedagogista toimintakulttuuria. Päiväkodin yhteiset metsäpedagogiikan periaatteet tarjoavat ratkaisun siihen, että metsäpedagogiikka vaihtelee paljon kasvattajan mukaan. Kun päiväkotiin luodaan yhteisiä metsäpedagogisia periaatteita, se auttaa kasvattajia suuntamaan omaa pedagogista ajatteluaan. Lopulta kyse on yhteisistä arvoista. Sasin päiväkodin metsäpedagogiset periaatteet heijastavat niitä arvoja, joihin päiväkodissa halutaan sitoutua. Ne muodostavat yhteisen perustan, jonka pohjalta kasvattajat toimivat lasten kanssa metsäretkillä.

Metsäkummien toimintamalli vastaa konkreettisella tasolla päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämishaasteeseen. Kasvattajat korostivat, että metsäpedagogiikan kehittämiseksi tarvitaan monenlaista yhteistyötä. Metsäkummit perustuvat tähän ajatukseen, sillä sen tavoitteena on auttaa toisia ryhmiä metsäretkeilyn mahdollistamisessa ja lisäksi siinä on myös kasvattajien välisen vertaisoppimisen mahdollisuus. Metsäkummitoiminta soveltuu myös erinomaisesti malliksi muihin varhaiskasvatuksen yksiköihin, jotka haluavat kehittää omaa metsäpedagogista toimintakulttuuriaan.

Kuvioon 5 on koottu yhteen Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämissuunnat. Metsäpedagogiikka halutaan kehittää päiväkodissa vertaisoppimisen avulla, yhteistyönä erityisesti lapsiryhmien välillä, kuten metsäkummitoimintana, sitoutumalla kasvattajien yhteisiin metsäpedagogisiin periaatteisiin ja haaveilemalla omasta metsäpaikasta, jonka keskuksena toimisi kota tai laavu.

KUVIO 5. Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan kehittämissuunnat.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön prosessi, eettisyys ja luotettavuus

Tämä opinnäytetyö pyrki vastaamaan käytännön kehittämisen haasteeseen Sasin päiväkodissa ja siinä oli paljon toimintatutkimuksellisia piirteitä. Kaukko ja Kiilakoski (2023) painottavat, että toimintatutkimus tapahtuu aina vahvassa yhteydessä todelliseen maailmaan ja ihmisten välisiin suhteisiin. Toimintatutkimuksessa korostuvat ihmisten välisen suhteiden ja arjen valintojen huomioiminen tutkimuksessa, koska sitä tehdään arjen konteksteissa. (Kaukko & Kiilakoski 2023, 204, 218–219.)

Opinnäytetyön aihe nousi työelämän kehittämistarpeista käsin ja työtä lähdettiin kehittämään, sillä periaatteella, että työstä olisi mahdollisimman paljon hyötyä myös Sasin päiväkodin kestäväen kehityksen kasvatukselle. Päiväkodissa haluttiin kehittää jo olemassa olevaa vahvaa lapsiryhmien metsäretkikulttuuria tuemalla kasvattajien pedagogista osaamista. Menetelmistä osallistava pajatyökentely soveltui tähän parhaiten, sillä sen avulla koko päiväkodin kasvattajayhteisö olisi helppo innostaa mukaan kehittämistyöhön.

Kaukko ja Kiilakoski (2023) korostavat toimintatutkimuksen erilaista luonnetta pohdittaessa tutkimuksen eettisyyttä. Toimintatutkimuksessa merkittävää on tutkittavien osallisuus tutkimusprosessissa, sillä toivottavaa on, että tutkija ja tutkittavat toimivat vahvassa yhteistyössä tutkimuksen eri vaiheissa. Voidaan puhua jopa tutkittavien kanssatutkijuudesta, sillä toimintatutkimuksessa osallistujien pitäisi saada vaikuttaa tutkimuksen kulkuun, niin tutkimuskysymysten määrittelyssä kuin ratkaisuissakin. Siinä pyritään erityisesti luomaan moniäänisyyttä ja herättelemään ihmisten ajattelua. Tämän vuoksi tutkijan on hyvä varautua myös eettisessä pohdinnassaan yllätyksiin ja muutoksiin, joita matkan varrella tulee helposti vastaan. (Kaukko & Kiilakoski 2023, 205, 217–219.)

Tutkittavien osallisuus oli isossa roolissa tätä opinnäytetyötä toteuttaessa. Sasin päiväkodin kasvattajilla oli mahdollisuus vaikuttaa tutkimuksen kulkuun työpajoissa, sillä kehittämisprosessi eteni suurilta osin kasvattajien esille nostamien

aiheiden kautta. Tämän vuoksi opinnäytetyöprosessia ei ollut mahdollista suunnitella tarkkaan etukäteen, vaan matkalla piti muuttaa suuntaa kasvattajien viitoittamaan suuntaan. Kasvattajille on annettu valtaa ja vastuuta vaikuttaa mitä osaluoteita he haluavat päiväkodin metsäpedagogiikassa kehittää. Tämä on tuottanut kehittämisprosessiin epävarmuutta, mutta samalla vahvistanut osallistujien osallisuutta. Olisiko opinnäytetyö ja pajatyöskentely edennyt syvällisemmin, jos metsäpedagogiikan kehittämistä olisi jo alussa rajattu tiukemmin esimerkiksi olisi päätetty käsitellä erityisesti kasvattajien asenteita ja toimintatapoja metsäpedagogiikkaa totuttaessa? Lisäksi prosessia olisi tukenut hyvin myös kasvattajien omakohtainen luontosuhteen tarkastelu jonkun harjoituksen muodossa ja näiden ajatusten peilaaminen omaan metsäpedagogiseen toimintaan lasten kanssa.

Tutkimuksessa on tärkeää tutkittavien valinnanvapaus ja anonymiteetti. Osallistujia on informoitava asianmukaisesti tutkimuksesta ja heidän osuudestaan siinä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–9; Kaukko & Kiilakoski 2023, 119.) Sasin päiväkodin työntekijöillä oli vapaus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, vaikka osallistuminen kehittämistyöhön kuuluukin heidän normaaliin työnsä sisältöön. Tutkittavien vastauksia käsiteltiin nimettöminä, eikä niihin kirjattu ylös mitään tunnistetietoja, kuten lapsi- tai ammattiryhmää, jotta tutkittavien anonymiteetti voitiin säilyttää. Tutkittavilla oli mahdollisuus irtisanoutua tutkimuksesta myös kesken prosessin ja tätä korostettiin monta kertaa pajatyöskentelyn aikana.

Vilka (2021) painottaa, että tieteellisen tutkimuksen tulee täyttää sille asetetut vaatimukset, kuten teoreettisen viitekehyksen hyödyntämisen ja alan aikaisempien tutkimusten kartoittamisen. Tutkimuksen tulee noudattaa myös hyvää tieteellistä käytäntöä eli sen täytyy noudattaa tiedeyhteisössä yleisesti todettuja tieteellisiä pelisääntöjä. Näitä ovat luotettavuus, vastuunkanto, rehellisyys ja arvostus. (Vilka 2021, 30–31, 41; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 12.) Metsäpedagogiikan teoriaa on lähdetty kartoittamaan ensin kansainvälisistä lähteistä käsin ja niitä on täydennetty myöhemmin suomalaisella tutkimusaineistolla. Näin toimittiin, koska metsäpedagoginen tutkimus on Suomessa vielä vähäistä. Tekstissä on pyritty huolelliseen lähdemerkkitsemiseen ja toisten tutkijoiden kunnioittamiseen.

Tämän tutkimuksen luotettavuuden ja läpinäkyvyyden vuoksi on tärkeää huomioida, että kuulun tutkijana osaksi työyhteisöä ja, että minulla on merkittävää henkilökohtaista kokemusta metsäpedagogiikasta. Tämä moninainen roolini asettaa sekä vahvuuksia, että haasteita tämän opinnäytetyön toteuttamiselle (Vilka 2023, 198). Myös oma suhteeni päiväkodin henkilöstöön on voinut vaikuttaa niihin tuloksiin, joita tässä työssä on tullut esille. Pohdittavaksi nousee, uskalsivatko tutkimukseen osallistuneet kasvattajat tuoda mahdollisia omia negatiivisia metsäpedagogiikkaan liittyviä ajatuksiaan esille, koska työyhteisö, tietää minun suhtautuvan asiaan positiivisesti? Mahdollista on, että metsäpedagogiikasta muodostui liian myönteinen kuva ja tämän vuoksi asian kehittäminen hiipuu päiväkodissa opinnäytetyöprosessin päätyttyä. Toisaalta metsäpedagogiikan kehittämisprosessilla oli vahva johdon tuki ja Sasin päiväkodin kasvattajien vahva kehittämismyönteisyys saattaa kantaa aiheen parissa myös jatkossa.

Niemen, Kiilakosken ja Kaukon (2023) mukaan toimintatutkimuksessa tutkijalle saattaa olla myös hyötyä työyhteisön sisäpiiriin kuulumisesta. Tutkija saattaa pystyä refleктоimaan keräämänsä tietoa eri tavalla, kun hän ymmärtää syvällisesti sen työyhteisön arvot ja toimintatavat missä tutkimus toteutetaan. (Niemi yms. 2023, 114.) Hakala (2024) taas painottaa, että erityisesti laadullisessa tutkimuksessa tutkijan roolia tutkimuksessa on hyvä tarkastella kriittisesti ja liian läheinen suhde tutkimuskohteeseen saattaa vaikuttaa myös tutkimuksen luotettavuuteen negatiivisella tavalla, kun tutkijan omat tunteet saattavat ohjata tutkimusta liiaksi (Hakala 2024, 33).

Koska tämän opinnäytetyön tekijällä oli tietoa ja ymmärrystä tutkimukseen osallistuvien kasvattajien metsäpedagogisesta osaamisesta, tästä saattoi olla paljon apua työpajatyöskentelyä suunnitellessa ja aineistoa analysoidessa. Oma syvälinen ymmärrys metsäpedagogiikan käytännöstä on saattanut auttaa samaistumaan kasvattajien kokemuksiin metsäretkeilyn haasteista ja vahvuuksista. Olen pystynyt myös tunnetasolla samaistumaan kasvattajien metsäretkiin liittyviin pelkoihin ja myös kokemukseen siitä miltä tuntuu, kun kasvattajaltakin metsässä aika katoaa luontoa tutkiskellessa. Toisaalta taas omakohtainen kokemus ja vahvat tunteet metsäpedagogiikan hyödyistä lapsille ovat saattaneet vääristää tutkimustuloksia liian positiiviseen suuntaan.

Tutkimuksen on oltava toistettavissa. Se on raportoiva täsmällisesti, tarkasti ja rehellisesti ja sen tulee edetä selkeästi tutkimuskysymyksistä analyysiin ja tavoitteisiin asti. (Tuomi & Sarajärvi 2018; Vilkka 2021, 38–39, 45; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Tämän opinnäytetyön teossa on pyritty toimimaan järjestelmällisesti. Opinnäytetyö on pyritty raportoimaan mahdollisimman selkeästi ja pajatyöskentely- sekä sisällönanalyysivaiheet on kirjattu ylös niin, että lukija voi seurata tutkijan logiikkaa realistisesti. Luotettavuutta on pyritty vahvistamaan myös tuomalla esiin kasvattajien sitaatteja tutkimusaineistosta tulososiossa.

Tutkimusaineistona on käytetty kasvattajien pajatyöskentelyssä kirjaamia dokumentteja. Nämä ryhmätyöskentelyn dokumentit olivat jo valmiiksi osaksi tiivistettyä materiaalia kasvattajien keskinäisestä dialogista. Tässä oli oma vaaransa, sillä mikäli kirjaukset olisivat olleet niukempia olisi aineisto voinut jäädä riittämättömäksi. Hyvänä lisänä aineistolle olisi toiminut pajatyöskentelyn loppukeskusteluiden nauhoittaminen. Näin olisi saatu kerättyä enemmän aineistoa ja kasvattajien kommentteihin olisi saatu myös lisää syvyyttä. Pajatyöskentelyssä opinnäytetyön tekijän tekemät muistiinpanot ovat tukeneet kasvattajien tekemiä kirjauksia, ja päätteeksi kirjattu päiväkirja on auttanut aineiston luotettavuuden tukemisessa.

Tuomi & Sarajärvi (2018) kehottavat tutkijaa pitämään katseen tiukasti maalissa, sillä aineistosta täytyy osata kerätä se osa, mikä vastaa selkeästi tutkimuskysymykseen. Kaikkea ei pidä ahnehtia kerralla, vaan keskittyä tutkimaan juuri sitä ilmiötä mitä oli alun pitäen tarkoituskin. Näin tutkimuksen punainen lanka kuljettaa tutkijaa läpi koko tutkimuksen; tutkimuksen tarkoituksesta tutkimuskysymykseen ja siitä edelleen sisältöanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018; Vilkka 2021, 38–39; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Opinnäytetyön aineisto on analysoitu sisällönanalyysin avulla ja tulokset on kirjoitettu muodostuneiden yläluokkien pohjalta. Ne vastaavat tutkimuskysymyksiin. Tämä on vaatinut paljon reflektointia, jotta ymmärrys opinnäytetyön käsitteistä, tutkimuskysymyksestä ja tarkoituksesta on pysynyt kasassa ja opinnäytetyön punainen lanka ei ole päässyt katkeamaan.

Kaukko ja Kiilakoski (2023) sekä Vilkka (2021) nostavat esille toimintatutkimuksessa huomioitavia eettisiä periaatteita. Tutkijan on hyvä ottaa huomioon, että

luotettavan tiedon lisäksi toimintatutkimuksen perimmäinen tarkoitus on tuottaa myös käytännön hyötyä tutkittavalle yhteisölle, sillä toimintatutkimuksen tarkoituksena on myös kehittää käytäntöjä. (Vilka 2021, 46; Kaukko & Kiilakoski 2023, 217.) Tässä opinnäytetyössä on onnistuttu kehittämään uusia rakenteita Sasin päiväkodin metsäpedagogisiin käytäntöihin. Konkreettisina tuloksina on luotu kasvattajille metsäpedagogiset periaatteet metsäretkeilyyn sekä käynnistetty uusi metsäkummitoimintamalli. Lisäksi kasvattajilla on ollut mahdollisuus tutkiskella ja reflektoida omaa pedagogista toimintaansa työpajoissa käydyissä keskusteluissa.

7.2 Jatkotutkimusaiheet ja aiheen tarkastelua

Parikka-Nihti ja Ek (2024) nostavat esille, että Suomesta löytyy vielä vähän tutkimusta ja tilastointia päiväkotien luontoiminnasta. Myös toiminnan tarkalle määrittelylle on tarvetta, sillä määritelmät ja nimitykset vaihtelevat vielä paljon. Puhutaan luontopäiväkodeista, metsä- ja ulkoryhmistä tai metsäeskareista. Tutkimuksen ja määrittelyn avulla voitaisiin paremmin varmistaa varhaiskasvatuksen luontotoiminnan laatua ja seurantaa. (Parikka-Nihti & Ek 2024, 170–173.)

Ahonen ja Roos (2019) korostavat lasten ja huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksen kehittämistoiminnassa (Ahonen & Roos 2019, 66). Tämän opinnäytetyön alkuprosessissa Sasin päiväkodin metsäpedagogiikkaa oli tarkoitus kartoittaa myös huoltajien ja lasten näkökulmasta. Ajatuksena oli selvittää mitä asioita lapset tai huoltajat arvostavat päiväkodin metsäretkeilyssä. Tämä jätettiin kuitenkin tämän kehittämisprosessin ulkopuolelle aikataulullisista syistä. Lasten metsäleikkejä on tutkittu vielä vähän suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tälle tutkimukselle olisi tarvetta, jotta luontopedagogiikkaan voitaisiin panostaa myös jatkossa. Jotta lasten ääni pääsisi paremmin kuuluville, olisi jatkossa mielenkiintoista tehdä tutkimusta enemmän lasten omasta näkökulmasta.

Ceciani ym. (2021) on tutkinut huoltajien asenteita varhaiskasvatuksen luontopedagogiikkaa kohtaan. He huomasivat, että huoltajien asenteet muuttuvat kokemuksen myötä positiivisemmiksi. Aluksi metsäpedagogiikkaan liittyvät riskit ja vaarat aiheuttivat huoltajissa epävarmuutta, mutta metsäpedagogiikan hyödyt,

tulivat nopeasti näkyviin terveinä ja hyvinvoivina lapsina. (Ceciani ym. 2021, 502, 504.) Jatkossa voisi olla hyödyllistä selvittää, miten lasten huoltajat Suomessa kokevat varhaiskasvatuksen metsäpedagogiikan. Päiväkotien metsäryhmät ovat suosittuja ja monet perheet jonottavat saadakseen lapsensa luontoryhmään. Olisi mielenkiintoista tutkia, mitkä ovat niitä syitä, miksi oma lapsi halutaan sijoittaa päiväkodin metsäryhmään ja millaisia vaikutuksia varhaiskasvatuksen luontotoiminnasta näkyy kotiin asti?

Waite (2020) tähdentää, että erityisesti varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen tulisi ottaa metsäpedagogiikka osaksi opetussuunnitelmaansa, sillä ulkona oppimisen on todettu vaikuttavan positiivisesti nimenomaan lasten varhaisvuosien oppimiseen (Waite 2020, 14, 22). Tässä opinnäytetyössä pyrittiin vastaamaan tähän haasteeseen ja vaikuttamaan päiväkodin metsäpedagogiseen toimintakulttuuriin. Tieteellinen näyttö metsäpedagogiikan laajoista positiivisista vaikutuksista lasten hyvinvointiin ja oppimiseen on vahvaa. Toimiminen luontoympäristössä edistää lasten sosiaalisia, kognitiivisia ja motorisia taitoja sekä vahvistaa lasten emotionaalista ja henkistä hyvinvointia. (Dabaja 2022, 649; Sella ym. 2023, 1.) Tästä huolimatta luontotoiminta ei ole vielä vakiintunut toimintatapa varhaiskasvatuksessa tai perusopetuksessa niin Suomessa kuin maailmalla.

Varhaiskasvatuksen metsäpedagogiikalla ja koulujen ulko-opetuksella voidaan merkittävästi vaikuttaa lasten arvo- ja asennekasvatukseen (Waite 2020, 6). Useat tutkimukset osoittavat, että ulkona vietetty aika on suoraan yhteydessä lapsen luontosuhteen laatuun ja vahvistumiseen. Metsäpedagogiikan avulla voidaan lisätä lasten kykyä nauttia luonnosta ja tietoisuutta ympäristöstä. Metsäpedagogiikassa korostuu lapsen luovuus ja itseohjautuvuus, yhteisöllisyys ja oman ajattelun kehittyminen. (Sella ym. 2023, 16, 24.) Eivätkö nämä ole juuri niitä tulevaisuuden taitoja, joita haluamme lapsillemme opettaa? Metsässä lapsilla on vapaus tutkia ja leikkiä sekä opetella asioita kokemusten ja ilon kautta. Siellä lapsistamme kasvaa motivoituneita oppijoita, joilta löytyy tutkimisen halua ja iloa. Ulkona tapahtuvan opetuksen ja kasvatuksen avulla pyritään edistämään erityisesti lasten yhteisöllistä toimintatapaa.

Varhaiskasvatuksen metsäpedagogiikalla voidaan edistää lasten kasvua kohti kestävästä elämäntapaa ja erityisesti tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella

siinä tarvittavia taitoja. Erityisen tärkeää kiinnittää huomio siihen, että meidän aikuisten huolet ympäristön tilasta eivät kuormita lapsia, vaan heitä ohjataan ajattelemaan, että he voivat omilla teoillaan vaikuttaa luonnon hyvinvointiin. (Opetushallitus 2022, 50–51; Parikka-Nihti & Ek 2024, 10). Metsäpedagogiikka avaa lapsille portin luontoon ja mahdollistaa omakohtaisen luontosuhteen muodostumisen. Tällä on kauaskantoisia vaikutuksia. Meidän kasvattajien harteilla lepää suuri vastuu siitä, millaiset taidot lapsille muodostuvat suhteessa kestävään elämäntapaan ja luonnon kunnioittamiseen. Metsäpedagogiikan avulla voimme auttaa heitä löytämään ajattelua, jonka avulla maapallon ja yhteiskunnan tilaa voidaan tarkastella ekologisesta ja kestävästä näkökulmasta.

LÄHTEET

Aarnio-Linnanvuori, E. 2021. Ympäristökasvatus tukee lapsen kasvua. Teoksessa Fågel, R., Jussila, V. & Sarkkinen S. (toim.) Ilo kasvaa ulkona luontotoiminnan käsikirja. Ulvila: Plusprint, 31–32.

Ahonen, L. & Roos. P. 2019. Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Vaasa: Waasa Graphics Oy.

Alme, H. & Reime, M. 2021. Nature kindergartens: a space for children's participation. *Journal of Outdoor and Environmental Education* 24 (2), 113–131.

Alppi, A., Virtanen, L., Isoitu-Sjöblom, S., Hietanen, L., Rantamäki, J. & Haapala, S. 2024. Kestävän kehityksen käsikirja. Hämeenkyrön kunnan perusopetus. Hämeenkyrö.

Barrable, A. 2019a. Refocusing environmental education in the early years: A brief introduction to the pedagogy for connection. *Education Sciences* 9(1), 61–69.

Barrable, A. 2019b. Shaping space and practice to support autonomy: lessons from natural settings in Scotland. *Learning environments research*. 23 (3), 291–305.

Cantell, H. 2024. Luonnon monimuotoisuuden puolustaminen on kestävyyskasvatuksen ytimessä. Teoksessa Parikka-Nihti, M. & Ek, T. (toim.) Onni olla ulkona: luonto- ja kestävyyskasvatus varhaislapsuudessa. Santalahti-kustannus, 24–25.

Ceciliani, A., Babini, A. & Tortella, P. 2021. MoVimparo. Twelve years of action research at a kindergarten: 2008–2020. *Journal of Physical Education and Sport* 1(21), 500–506.

Dabaja, Z. 2022. The Forest School impact on children: reviewing two decades of research. *Education 3–13*, 50 (5), 640–653.

Ek, T. 2024. Viisautta etsimässä metsäesiopetuksessa. Teoksessa Parikka-Nihti, M. & Ek, T. (toim.) Onni olla ulkona: luonto- ja kestävyyskasvatus varhaislapsuudessa. Santalahti-kustannus, 100–105.

Ek, T. & Kallio E. 2022. Metsässä toteutettava esiopetus voi edistää viisauden kehittymistä. Itla. 16.6.2022. Viitattu 24.7.2024.
<https://itla.fi/metsassa-toteutettava-esiopetus-voi-edistaa-viisauden-kehittymista/>

Elo, S. & Kajula, O. & Tohmola, A. & Kääriäinen, M. 2022. Laadullisen sisälönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 2022. 34 (4), 215–225.

Hakala, J. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC. Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle. Tallinna: Gaudeamus.

Heikkinen, H., Kaukko, M. & Salo, P. 2023. Mitä toimintatutkimus on ja miten sitä tehdään? Teoksessa Heikkinen, H. & Kaukko M. 2023.(toim.) Toimintatutkimus käytännön opas. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Viitattu 16.10.2024. Vaatii käyttöoikeuden.

Hongisto, S. 2023. Sasin päiväkotivuoden päiväkodiksi 2023. ”Olemme saaneet rakentaa omanlaistamme pedagogiikkaa ja päiväkotia” OAJ. 25.05.2023. Viitattu 7.9.2024.
<https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2023/sasin-paivakoti-vuoden-paivakodiksi-2023/>

Hunter-Doniger, T. 2021. Early Childhood STEAM Education: The Joy of Creativity, Autonomy, and Play.

Huutilainen, M. 2023. Oppiminen ja kognitiiviset taidot ulkona opettamisessa. Teoksessa Kaasinen, A. & Myllyniemi U. (toim.) Ulkona opettamisen käsikirja. Viro: PS-kustannus, 70–79.

Hämeenkyrö 2023. Hämeenkyrön kuntastrategia 2030. Vakaa ja verraton. 20.2.2023. Hämeenkyrö. Viitattu 20.1.2024. <https://hameenkyro.fi/palvelut/kunta-ja-hallinto/kuntastrategia-menestyva-hameenkyro-2030/>

Hämeenkyrö n.d. Kunnalliset päiväkodit. Verkkosivu. Viitattu 7.9.2024.
<https://hameenkyro.fi/palvelut/kasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/kunnalliset-paivakodit/>

Hämeenkyrön varhaiskasvatussuunnitelma 2022. Hämeenkyrö. Viitattu 12.10.2024. <https://hameenkyro.fi/palvelut/kunta-ja-hallinto/kuntastrategia-menestyva-hameenkyro-2030/>

Hämäläinen, S. & Ylinen, E. 2022. Ympäristökasvatuksen ja kestäväkehityksen suunnitelma Sasin päiväkodissa. Hämeenkyrö: Sasin päiväkotivuoden päiväkodiksi 2023.

Innokylä n.d. Learning Cafe eli oppimiskahvila. Verkkosivu. Viitattu 8.7.2024.
<https://innokyla.fi/fi/tyokalut/learning-cafe-eli-oppimiskahvila>

Jantunen, J. 2023. Varhaiskasvatuksen luontokyselyt 2014 ja 2023. Allergia-, iho- ja astmaliitto ry. Viitattu 15.10.2024. https://www.allergia.fi/site/assets/files/21417/valtakunnalliset_varhaiskasvatuksen_luontokyselyt_2014_ja_2023.pdf

Jussila, V. & Myllyniemi, U. 2021. Pedagogisia näkökulmia luontotoimintaan. Teoksessa Fågel, R., Jussila, V. & Sarkkinen S. (toim.) Ilo kasvaa ulkona luontotoiminnan käsikirja. Ulvila: Plusprint, 18–19.

Kaasinen, A. 2020. Ympäristökasvatus esi- ja alkuopetuksessa – löytöretkiä maailmaan. Teoksessa Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K. & Uitto M. (toim.) Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 16.10.2024. Vaatii käyttöoikeuden.

Kaasinen A. 2023. Metsäsuhde kehittyä ulkona. Teoksessa Kaasinen, A. & Myllyniemi U. (toim.) Ulkona opettamisen käsikirja. Viro: PS-kustannus, 64–69.

- Kansan Sivistystyön Liitto. 2017. Osallistavat menetelmät. Vinkkejä ja virikkeitä kouluttajalle. Viitattu 15.7.2024. <https://www.ksl.fi/app/uploads/2022/01/Osallistavat-menetelmat-KSL-verkko.pdf>
- Katajapelto, S. 2020. Lasten havainnot luontoleikeissä: luontoleikit tiedekasvatuksena. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 27.1.2024. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202101071031>
- Kaukko, M & Kiilakoski, T. 2023. Toimi hyvin: toimintatutkimuksen eettiset kysymykset. Teoksessa Heikkinen, H. & Kaukko M. 2023.(toim.) Toimintatutkimus käytännön opas. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Viitattu 16.10.2024. Vaatii käyttöikeuden.
- Kupila, P. 2017. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 301–312.
- LeMasters, A. & Vandermaas-Peeler, M. 2023. Exploring outdoor play: a mixed-methods study of the quality of preschool play environments and teacher perceptions of risky play. *Journal of adventure education and outdoor learning* 23(1), 1–13.
- Niemi, R., Kiilakoski, T. & Kaukko, M. 2023. Suunnittelu ja toteuttaminen. Teoksessa Heikkinen, H. & Kaukko M. (toim.) Toimintatutkimus: käytännön opas. Tampere: Vastapaino, 111–131.
- Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 24.8.2024. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tekstikappale/8265280>
- Palmer, J. 1998. *Environmental Education in the 21st Century: Theory, Practice, Progress and Promise*. London: Routledge. Australian Journal of Environmental Education 15. Verkkojulkaisu. Viitattu 15.10.2024. <https://www.cambridge.org/core/journals/australian-journal-of-environmental-education/article/joy-a-palmer-1998-environmental-education-in-the-21st-century-theory-practice-progress-and-promise-routledge-london/3FD2CF7A669E1059501AEDC3D7CF0E70>
- Parikka-Nihti, M. & Ek, T. 2024. Onni olla ulkona: luonto- ja kestävyyskasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Puhakka, R. 2023. Ulkona opettamisen vaikutukset lasten fyysiseen hyvinvointiin. Teoksessa Kaasinen, A. & Myllyniemi U. (toim.) Ulkona opettamisen käsikirja. Viro: PS-kustannus, 80–86.
- Raittila, R. 2017. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 210–220.

Salonen, K. 2023. Ulkona opettamisen psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset. Teoksessa Kaasinen, A. & Myllyniemi U. (toim.) Ulkona opettamisen käsikirja. Viro: PS-kustannus, 87–97.

Sanderud, J., Gurholt, K. & Moe, V. 2022. Didactic sensitivity to children and place: a contribution to outdoor education cultures. *Sport, Education and Society* 27 (9), 1086–1099.

Sella, E., Bolognesi, M., Bergamini, E., Mason, L., Pazzaglia, F. 2023. Psychological Benefits of Attending Forest School for Preschool Children: A Systematic Review. *Educational Psychology Review* 35 (1), 1–29.

Sitra 2020a. Tulevaisuuksien muistelu. Viitattu 10.7.2024. <https://www.sitra.fi/caset/tulevaisuuksien-muistelu/>

Sitra 2020b. Tulevaisuusvalta. Lisää ääniä tulevaisuuskeskusteluun. Viitattu 11.7.2024. <https://www.sitra.fi/julkaisut/tulevaisuusvalta/#kuvaukset-tulevaisuuksista-ja-kykymme-luoda-niita-vaikuttavat-nykyhetken-toimintaan>

Soininen, S. 2023. Lasten kokemuksia ja näkemyksiä riskileikeistä metsäpäiväkodissa. Kasvatustieteiden maisteriohjelma. Helsingin yliopisto. Maisterintutkielma. Viitattu 16.10.2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/e27fb6e3-81f5-4dd1-b600-af58f253690a/content>

Speldewinde, C., Kilderry, A. & Campell C. 2021. "All the things children can see": understanding children's noticing in bush kinders. *Journal of Outdoor and Environmental Education* 2021(24), 151–167.

Tammela, E. 2023. "Enää en osaisi olla opettamatta ulkona": luokanopettajien kokemuksia koulun ulkopuolisista oppimisympäristöistä. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 27.1.2024. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202303281589>

Tonge, K., Jones, R. & Okely, A. 2019. Quality Interactions in Early Childhood Education and Care Center Outdoor Environments. *Early Childhood Education Journal* 47 (1), 31–41.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Viitattu 16.10.2024. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan

julkaisuja 2/2023. Viitattu 16.10.2024. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Vihreä Lippu n.d. Vihreä Lippu varhaiskasvatuksessa. Video-tallenne. Vihreä Lippu. Viitattu 2.11.2024. <https://vihrealippu.fi/vihrealippu/>

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Waite, S. 2020. Where Are We Going? International Views on Purposes, Practices and Barriers in School-Based Outdoor Learning. *Education sciences* 10 (11), 1–35.

LIITTEET

Liite 1. Tiedote henkilöstölle

Tule mukaan kehittämistyöhön ja vaikuta. MILLAISTA ON LAADUKAS METSÄPEDAGOGIIKKA MEIDÄN PÄIVÄKODISSA?

TÄNÄ KEVÄÄNÄ ME KEHITETÄÄN YHDESSÄ SASIN METSÄPEDAGOGIIK- KAA!

Kehittämistoiminta tapahtuu työpajoissa, jotka järjestetään keväällä 2024 peda- ja hoitajatiimeissä. Mukaan tarvitaan kaikki, sillä tämä on meidän yhteinen asia! Tarkoituksena on yhtenäistää Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan toimintatapoja eri ryhmien välillä sekä lisätä päiväkodin metsäpedagogista toimintaa. Luomme yhdessä päiväkoitiin metsäpedagogisen käsikirjan. Kehittämistoimintaa ohjaa YAMK- opiskelija Ulla Rutanen.

AIKAATAULU	AIHE	TOTUTUSTAPA
27.3. 2024 opet 1 17.4. 2024 hoitajat 1	Visiointi tulevaisuuden metsäpedagogiikka Sasissa	Eläytymistehtävä
24.4. 2024 opet 2 15.5. 2024 hoitajat 2	Mitä hyviä käytäntöjä meillä on tällä hetkellä?	Learning cafe
5.6. 2024 opet 3	Kohti tavoitteita. Mitkä ovat ne askeleet, joilla mennään kohti tulevaisuutta?	Ryhmätyöskentely ja keskustelu
12.6. 2024 yhteinen koonti	Sasin metsäpedagogiikka käsikirjan kokoaminen	Ryhmätyöskentely ja keskustelu

Tämä kehittämistyö on osa Ulla Rutasen opinnäytetyötä. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja prosessista voi jättäytyä pois myös kesken toiminnan. Kehittämistoimintaan osallistuminen kuuluu kuitenkin työhösi ja siihen osallistuminen on välttämätöntä, jos haluat vaikuttaa siihen mihin suuntaan Sasin pedagogiikkaa tulevaisuudessa suunnataan.

Liite 2. Suostumuslomake henkilökunnalle

SUOSTUMUSLOMAKE 2

Sasin päiväkodin metsäpedagogiikan kehittäminen

Suostumus tutkimukseen osallistumiseksi

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen ja olen saanut kirjallista tietoa tutkimuksesta, ja mahdollisuuden esittää siitä tutkijalle kysymyksiä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä peruuttaa suostumus ja keskeyttää tutkimus väliaikaisesti syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisina.

Annan suostumukseni tutkimukseen.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Liite 3. Kasvattajat rentoutumassa mielikuvamatkalla pajassa 2.

Liite 4. Sasin päiväkodin metsäkummien vuosikello.

